

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Družaben začetek novega leta : 66. Slovenski ples.**- Sproščeno ozračje je vladalo na letošnjem Slovenskem plesu Slovenske prosvetne zveze v Casineumu v Vrbi. Višek plesa pa so bile kraljeve uspešnice, ki jih je zapel pliberški Elvis Samo Hudl. Posebni gostje so letos bili člani delegacije gradiščanskih Hrvatov, ki je vabila na Hrvaški ples.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 4-5
- **Habernik, Joza. Srečno naši milijoni in lastništvo, dobrodošel rešitelj : komentar / Joza Habernik.**- Slovensko zadružništvo na Koroškem.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 6
- **Današnji položaj po dogajanjih zadnjih let : slovensko zadružništvo.**- Celovec. Posojilnica Bank eGen, kruta realnost, porabljen stari lastni kapital za izgube, zadostna sredstva novega lastnika, normalno poslovanje.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 6
- **Vizije za Koroško v Evropi regij : ugled EU med Avstriji raste.**- Celovec. Karl-Heinz Lambertz, Peter Kaiser in Eugen Freund so soglašali: Skupno je bolje kakor osamljeno. V petek, 5.1.2018 je Evropska hiša skupaj z deželno Koroško in informacijskim omrežjem evropske komisije EuropeDirect Kärnten v dvorani zrcal deželne vlade priredila podijsko diskusijo na temo "Koroška v Evropi regij".- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 7
- **Kulmesch, Janko. Odmevno srečanje koroške SP : koroški Rennerjev institut / Janko Kulmesch.**- Celovec. 500 udeležencev na novoletnem sprejemu koroškega Rennerjevega instituta. V ospredju deželnozbornske volitve. Častna gosta sta bila predsednik Odbora regij EU Karl-Heinz Lambertz, pripadnik nemško govoreče skupnosti v Belgiji, in predsednik zvezne SPÖ Christian Kern. Poleg njiju ter vodilnih predstavnikov koroške SPÖ z deželnim glavarjem Petrom Kaiserjem na čeu je lahko poslovodja Rennerjevega instituta koroški Slovenec Harry Koller pozdravil tudi visokega predstavnika mednarodne skupnosti v BiH Zdravka Inzka, zvezno svetnico Ano Blatnik in predsednika ZSO Marjana Sturma.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 7
- Hashemi, Schifteh. Na ramenih gigantov : Schifteh Hashemi o ljudski iniciativi za ženske 2.0 / Schifteh Hashemi ; [pogovarjala se je] Ana Grilc.- Leta 1997 o zbrale 644.665 podpisov. Zahtevale so enakopravnost spolov pred zakonom. Z geslom "Vse, kar je prav!" ("Alles, was Recht ist!") so zahtevale iniciatorke v sklopu prve ljudske iniciative za ženske med drugim enako plačilo za vse.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 8-9
- **Trampusch, Sebastjan. Sodelovanje podjetnikov kot velika priložnost : gospodarsko združenje Pliberk - Bistrica / Sebastjan Trampusch.**- Pliberk. V Pliberku bo 13. januarja 2018 pri pliberški avtobusni postaji spet potekalo veliko žrebanje v božični nagradni igri. Gospodarskega združenja Pliberk - Bistrica. Več o delovanju združenja je povedal Miha Šumnik.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 13
- **Nagrada Maxa Frischa Maji Haderlap : literarno priznanje mesta Zürich.**- Celovec. Koroška slovenska pisateljica prejme priznanje mesta Zürich za zavzeto družbeno - politično in brezkompromisno umetniško delo.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 14
- **Wakounig, Bojan. Na kratko in jedrnat o Kanalski dolini : monografija Rafka Dolharja / Bojan Wakounig.**- Celovec. Kanalska dolina je koroškim Slovincem najbližje "zamejstvo", pa vendar marsikomu precej tuja - tako kakor tudi njena slovenska skupnost. Dvojezična slovensko - italijanska knjiga Rafka Dolharja, ki se je leta 1933 rodil na Trbižu v Kanalski dolini, s preprostim naslovom Kanalska dolina - La Valcanale naj bi sedaj zapolnila to vrzel.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 14
- **Wakounig, Bojan. Spet bo Pisana promlad : na dan z besedilom / Bojan Wakounig.**- Celovec. Že osmič vabi Volbankova ustanova koroško mladino k sodelovanju pri natečaju pisanja v slovenskem jeziku.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 15
- **Danica zagnano v novo leto : novoletni koncert v Šentprimožu.**- Šentprimož. V soboto, 6. januarja so s pesmijo "Včakali smo novega leta dan" vse pevske skupine društva uvedle novoletni koncert Danice. Prav ta prireditvev omogoči društvu, da predstavi vse svoje pevke in pevce.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 15
- **Wieser, Peter. Rado Janežič (5. 5. 1927 - 27. 12. 2017) / Peter Wieser.**- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 16-17
- **Wakounig, Bojan. O očetu Slovenije in socialnem reformatorju : novoletno srečanje v Tinjah / Bojan Wakounig.**- Tinje. Slovenija mora biti mejnik, ki družini in veže jug s severom, vzhod z zahodom, so bile misli Lamberta Ehrlicha,

ki je bil skupaj z J. E. Krekom v središču letošnjega srečanja v Tinjah. Predavateljica sta bila prof. dr. Janez Juhant in prof. dr. Stane Granda. - **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 2 (12. jan. 2018), str. 16-17**

Primorski dnevnik, Trst

- Sandor Tence. Različno o Semoličevem umiku in o odnosih med Trstom in Gorico: priprave na volitve – razgibana deželna skupščina Slovencev Demokratske stranke. Primorski dnevnik, št. 9, 12.1.2018, str. 3
- SSK ne bo predlagala kandidatov in čaka na razvoj dogajanj: volitve – stališče deželnega tajništva. Primorski dnevnik, št. 9, 12.1.2018, str. 3
- Katja Munič. Prednost je v povezovanju: Nova Gorica – predstavniki slovenskih goriških organizacij pri županu Arčonu. Primorski dnevnik, št. 9, 12.1.2018, str. 13
- (tg, nm) Pred bralcem se zavrti film o življenju Viljema Černa: Bardo – knjiga o nedavno preminulem beneškem javnem delavcu. Predstavitev na pobudo SKGZ in Zadruga Novi Matajur. Primorski dnevnik, št. 11, 14.1.2018, str. 3
- O narodni identiteti v sodobnem slovenskem romanu v Italiji: ocena – zanimiva raziskava Maje Smotlak. Primorski dnevnik, št. 11, 14.1.2018, str. 11
- Londonska birokracija onemogoča zaposlitev edine učiteljice z znanjem gaelskega jezika. Primorski dnevnik, št. 11, 14.1.2018, str. 12
- (pv) Pot KB1909 do Mladine: Slovenija – Grega Repovž v oddaji Intervju na TV SLO 1: deset let od odmevnega vstopa goriške družbe v lastniško strukturo medijskega podjetja. Primorski dnevnik, št. 12, 15.1.2018, str. 3
- Sandor Tence. »Večkrat veselje, kdaj tudi jok, družina mi je vedno bila v oporo«: politika – pogovor s poslanko Tamaro Blažina ob odhodu iz parlamenta. Po volitvah ne bo sprejela novih funkcij. Primorski dnevnik, št. 14, 18.1.2018, str. 5
- SKGZ in SSO si prizadevata urediti status bazoviškega spomenika: Trst – sestanek predsednikov krovnih organizacij in občinskih svetnikov. Primorski dnevnik, št. 14, 18.1.2018, str. 7

Primorske novice

- Vesna Humar. »Absolutno sem proti sreči. Ker je ena največjih nesreč: filozofinja Renata Salecl o tem, zakaj bi morali poznati in razumeti mehanizme sodobne družbe. Primorske novice, št. 9, 12.1.2018, str. 12-14
- Marica Uršič Zupan. Italija z zakonom vrnila zemljo jusom: italijanski parlament sprejel zakon, ki vrača zemljo vasem – Pobudo zanj dale slovenske srenje v zamejstvu. Primorske novice, št. 13, 17.1.2018, str. 2
- Fran ostal brez podpore ministrstva: jezikovni portal, ki beleži že 28 milijonov poivedb, mora poiskati »drug vir financiranja«. Primorske novice, št. 13, 17.1.2018, str. 4
- Vesna Humar. ZRC SAZU: »Kej je tu?«: raziskovalna postaja, uspešna po znanstvenih dosežkih in projektih, si želi še več sodelovanja z okoljem. Primorske novice, št. 14, 18.1.2018, str. 15

Delo, Ljubljana

- **»Slovenija in Hrvaška naj pokažeta modrost«. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 12.01.2018, str. 3**

Predsedovanje EU. Bolgarski premier Borisov pozval Slovenijo in Hrvaško, naj poiščeta dvostransko rešitev

Sofija – »Če želimo preprečevati integracijo Zahodnega Balkana v EU, se bo (slovensko-hrvaški) konflikt nadaljeval,« je na vprašanje Dela o arbitražnem zapletu odgovoril bolgarski premier Bojko Borisov.

Na sedežu bolgarske vlade v Sofiji, kjer je Borisov na začetku bolgarskega predsedovanja svetu EU gostil skupino bruseljskih dopisnikov, je pojasnjeval, da ni arbiter in da državam ne namerava deliti nasvetov, a opozoril je, da s takim konfliktom ni mogoče širiti Unije. »Slovenija in Hrvaška morata najti dvostransko rešitev,« je povedal. Četudi je problem dvostranski, vpliva na razmere v regiji in EU. Ena najpomembnejših ambicij bolgarskega predsedstva je približevanje balkanskih držav EU. Sofija bo 17. maja gostila »balkanski« vrh EU, na katerem naj bi balkanske države dobile jasnejšo pristopno perspektivo. Borisov si zato ne želi, da bi se slovensko-hrvaške stvari nadalje zapletale. Napovedal je, da se bo kmalu srečal s hrvaškim premierom Andrejem Plenkovićem. Pozval ga bo, »naj pokaže voljo«. Pojasnil je, da bi Slovenija in Hrvaška morali pokazati modrost, nato pa bi skupaj šli v Evropo in ji povedali: »To je Balkan. Je težko, a imamo politično elito, ki hoče naprej in vam noče povzročati težav.«

Moral da bi narediti več za povezanost balkanske regije. Opozoril je tudi na tragedijo v 90. letih. Če bo Balkan pozabljen, se bo položaj slabšal, ljudje se bodo izseljevali, na oblast bodo prišli populistični, je orisal grožnjo. Bolgarska strokovnjakinja Vesela Černeva, ki vodi sofijsko pisarno evropskega sveta za zunanje odnose, je prepričana, da so se v zadnjem letu res zgodile spremembe. Prej je bilo v članicah več skepticizma glede širitve. Države Zahodnega Balkana so zaostajale, namesto da bi napredovale pri izvajanju reform. »Zdi se, da je pripravljenost na naslednjo širitev postala opaznejša in bolj verodostojna,« je prepričana Černeva.

Prenova azilnega sistema

Bolgarija bo med polletnim predsedovanjem poskušala doseči preboj v zapleteni in politično kočljivi prenovi azilnega sistema EU. Opozarjajo, da najprej potrebujejo stabilno vlado v Nemčiji. Borisov je med tistimi, ki dvomijo o smotrnosti sistema obveznih kvot, saj da begunci nočejo ostati, denimo, v Bolgariji. V bolgarski vladi sicer ponosno poudarjajo, da so povsem ustavili migracijski tok čez njihovo mejo s Turčijo, kjer so že pred izbruhom krize postavili ograjo.

Ker so učinkoviti pri nadzoru meje in ker so že pred šestimi leti izpolnili vse pogoje, so nezadovoljni, da niso obravnavani enakopravno pri sprejetju v schengen. Njihov vstop je – tako kot v primeru Romunije – politično blokiran in v vodilnih članicah glede tega še vedno prevladujejo zadržki. Bolgarsko predsedstvo utegne zapolniti še ena zadeva – postopek proti

Poljski. Borisov sicer ni najbolj zadovoljen, češ da očitki Poljski o pravni državi niso jasni. Želi pa si, da bo zadeva razrešena in da glasovanja članic o tej zadevi sploh ne bo.

- **Kdo bo šel prvi? Mimi Podkrižnik. Delo, 12.01.2018, str. 5**

Romanski razgledi

Kdo bo šel prvi? Vprašanje ni provokativno, saj se po tihem pojavlja ves čas. Kdo iz nemogoče dvojice se bo moral umakniti – Španec Mariano Rajoy ali Katalonec Carles Puigdemont –, da bi se lahko špansko-katalonsko krizno poglavje premaknilo naprej? Nista zgodovinsko vsaksebi le Madrid in Barcelona, ampak sta tudi njuna voditelja mučno zoprna drug drugemu. Zato se nenehno postavlja vprašanje, kaj bi bilo drugače, morda rešilno, če bi bil v njunih političnih kožah kdo drug. Ni se možno trapiti, da je politik predvsem pozicija, vedno je v njem zlasti človek. In Rajoy in Puigdemont se tudi v svojih intimnih zgodbah odbijata kot dan in noč. Med Špančevim prirojenim monarhizmom in Katalončevu privzgojeno republikanskostjo ni najmanjše presečnosti ..., pa saj smo lahko jeseni dobro spoznavali njuno naporno psihologijo: prvi se ni, arogantno, hotel z drugim niti pogovarjati, drugi je med tem vedno znova, uporno ponižen, prosil prvega za dialog. Po razumevanje 55-letnega Katalonca Puigdemonta je treba v Amer, pod Pireneje, v vasico nedaleč od Girone, kjer je katalanizem prastar in koder je odstavljeni predsednik odraščal v družini osmih otrok in že več generacij slaščičarjev. Ni ne edini voditelj ne »mučenik« iz podeželske Katalonije, kot so pred kratkim na Arte prikazali dokumentarec Španija na robu živčnega zloma, je v 16. stoletju iz istih koncev prihajal tudi takratni predsednik generalitat: škof, ki je (prav tako) končal za zapahi. Puigdemont, ki se je že kot 19-letni študent pridružil katalonski nacionalistični mladini, je najprej le strastno kot novinar opazoval politiko, potem pa – od nekdanj in za zmeraj independentist – nič manj goreče po desni vstopil vanjo. Med tem je o 62-letnemu Rajoyu znano, da je – rojen v Santiagu de Compostela v Galiciji kot vnuk in sin znanih pravnikov – tudi sam študiral pravo, a se je pri 24 letih spustil v politiko. Pobožen, kot je, je vstopil v stranko frankističnih nostalgikov, že desetletja poimenovano Ljudska stranka. Kako ga proti uporni Kataloniji bolj kot razum vodi nebrzdani prezir, je odkrito pokazal leta 2006, ko je napovedal vojno novemu statutu o avtonomiji regije. Na mnogih posnetkih je ohranjeno, s koliko populizma je podpihoval ljudski glas proti Barceloni: potem pa ko je v dveh mesecih zbral štiri milijone podpisov, jih je, pospravljene v 867 škatel, teatralno postavil pred parlament v Madridu in zmagoslavno stopil mednje. Res je, katalonski statut mu je uspelo spraviti pred ustavno sodišče – z geslom, ki se v sedanji katalonsko-španski krizi bere kot strašna demagogija: vsi imamo pravico do izražanja mnenja. Nekdo od njiju, ali neomajni Rajoy ali trmasti Puigdemont, bo prej ali slej moral oditi. Sodeč po decembrskih volilnih izidih in »nadrealistični« trenutni povolilni matematiki še ni čas za Katalončev umik – čeprav se je (pred zaporom) umaknil v Bruselj –, ampak za nov odgovoren mandat. Je pa vprašanje, koliko so po vsej osamosvojitveni polomiji, španskih sodnih preiskavah, odprtih procesih, sedenju za zapahi in po vseh grožnjah še independentistično (intimno) vzdržljivi politiki okrog njega.

- **Hrvaški tožba, njenim ribičem globe. Zoran Potič, P. Ž. Delo, 13.01.2018, str. 2**

Arbitražna. Erjavec napovedal tožbo do konca februarja – Globe hrvaškim ribičem bodo izrečene v kratkem Ljubljana – Vladna politika do Hrvaške je dobila podporo na odboru za zunanjo politiko, kjer so razpravljali o procesu implementacije arbitražne odločbe. Med drugim so podprli zaposlitev treh dodatnih ribiških inšpektorjev v okviru krepitve suverenosti v Piranskem zalivu.

Ker Hrvaška dosledno sledi politiki premiera Andreja Plenkovića, da se njihovo stališče ni premaknilo niti za milimeter glede priznanja arbitražne odločbe, kršitev pa je čedalje več, je Slovenija vse bližje tožbi zoper sosednjo državo pred Sodiščem EU. Slovenski zunanji minister Karl Erjavec je včeraj napovedal, da bo Slovenija do konca februarja vložila tožbo. Najprej se bo v skladu z 259. členom pogodbe o delovanju EU obrnila na evropsko komisijo, ki ima na voljo tri mesece, da se odloči, ali bo prevzela primer, če ne, lahko nato Slovenija sama nadaljuje s tožbo pred Sodiščem EU v Luksemburgu. S sedeža hrvaške diplomacije so za STA odgovorili, da za tožbo proti Hrvaški ne vidijo nobenega razloga niti povoda. Če bo Slovenija to naredila, pa bo Hrvaška ustrezno odgovorila.

Po zadnjem obisku predsednika republike Boruta Pahorja v EU ni več jasno, kakšno vlogo bo imela evropska komisija (EK) pri posredovanju med Slovenijo in Hrvaško. Ključno je, da EK ohranja stališče, da je treba arbitražno odločbo uveljaviti, pravijo viri v vladi. Predsednik EK Jean-Claude Juncker je povabil Andreja Plenkovića v Bruselj, kjer bi lahko dosegli napredek. Slovenski premier Miro Cerar posebnega vabila ni dobil, kar je razumljivo, saj je Hrvaška tista, ki ne spoštuje mednarodnih norm. Je pa jasno, da bo Slovenija vztrajala pri izvajanju arbitražne odločbe do zadnje pike.

Napovedana tožba utegne zaplesti diplomatska prizadevanja, meni strokovnjak in poznavalec spora z univerze Duisburg-Essen Thomas Bickl, s katerim smo pred kratkim v Delu objavili pogovor. »Manevrski prostor za dvostranski dogovor se bo zmanjšal,« je ocenil Erjavčev napoved tožbe. Sicer na bruseljskem parketu krožijo govornice o možnih rešitvah. Po eni od njih je bil na mizi že predlog, da bi Slovenija in Hrvaška sklenili dvostransko pogodbo, ki bi vključevala bistvene dele arbitražne razsodbe pa tudi rešitve iz sporazuma o obmejnem prometu in sodelovanju, ki bi savudrijskim ribičem omogočil loviti tudi v slovenskem morju.

Več inšpektorjev

Na meji, še zlasti v Piranskem zalivu, se vse bolj zapleta. Od konca lanskega leta do včeraj je slovenska policija zabeležila 55 primerov, ko so hrvaška plovila prestopila državno mejo; od tega so v slovenske notranje vode čolni hrvaške policije nezakonito vpluli 34-krat, plovila hrvaških ribičev pa 21-krat.

Kot je mogoče razumeti signale iz vladnih virov, utegnejo ti ribiči v kratkem dobiti pošto z izrečenimi globami (od 500 do 1200 evrov). Poleg tega, dodajajo, so državni organi dobro koordinirani, zato ne dvomijo, da bodo vse postopke izpeljali do konca. Hrvaški ribiči tudi tvegajo, da bi lahko imeli zaradi prekrškovnih postopkov težave pri prestopanju kopenske meje. Da Slovenija misli resno z uveljavljanjem suverenosti na morju, potrjuje tudi podatek, da je vlada v četrtek odobrila tri dodatne zaposlitve na inšpektoratu za ribištvo.

- **Mediacija ni implementacija. Tekst: Saša Vidmajer. Delo, Sobotna priloga, 13.01.2018, str. 14**

Predsednik republike Borut Pahor je v začetku tedna v Bruslju poskušal evropsko komisijo prepričati, naj se aktivneje vključi v slovensko-hrvaški konflikt o uveljavitvi arbitražne razsodbe. Toda posredovanje komisije postavlja več pomenljivih vprašanj. Ni popolnoma jasno, za kaj gre. Govora je namreč o obojem, o implementaciji in o mediaciji – pri čemer ni rečeno, da to zadnje v celoti vključuje tisto prvo.

Pahorjevo prepričevanje evropske komisije, naj kot varuhinja evropskih pogodb odločneje posreduje v slovensko-hrvaškem sporu o uveljavitvi arbitražne razsodbe, je naletelo na dvoumne odgovore. Uradna Ljubljana si že doslej ni bila povsem na jasnem, kaj in kdaj bo v zvezi z zadevo naredil Bruselj, je na nedavnem diplomatskem posvetu na Brdu povedal slovenski veleposlanik pri EU Janez Lenarčič. Tudi zadnja sporočila predsednika komisije Jean-Clauda Junckerja puščajo nekaj dilem.

Problem z mize

Predvsem to, za kakšno evropsko intervencijo pravzaprav gre: se komisija zavzema za dosledno uveljavitev arbitražne razsodbe? Ali pa hoče zoprn slovensko-hrvaški spor pospraviti z mize, pri čemer svojo vlogo vidi kot nevtravno, mediatorsko, kar lahko pomeni nekakšno kompromisno rešitev? Medtem ko je na eni strani Slovenija, ki terja implementacijo odločbe arbitražnega tribunala, in na drugi Hrvaška, ki temu nasprotuje, zavzema se za dvostransko reševanje, je Evropa nekje vmes; hoče se otresti problemov med državama članicama in incidentov na schengenski meji.

Junckerjeve izjave ob srečanju s slovenskim predsednikom je mogoče razumeti na več načinov. Niso enoznačne. Slovenskim ušesom je godilo, ko je rekel, da arbitražna odločba »ni le dvostranska težava, marveč težava, ki ima vpliv na celotno EU«. Zadevo je postavil v kontekst prihodnje širitve Unije na Zahodni Balkan, v tem smislu, češ da je pomembnejša, kot si misli kdo v Sloveniji in na Hrvaškem. »Nerešeno mejno vprašanje med Slovenijo in Hrvaško vpliva na perspektivo balkanskih držav, da postanejo članice Evropske unije. Mejna vprašanja morajo biti rešena pred vstopom.«

Vlogo komisije je Luksemburčan opredelil kot mediatorsko, govoril je predvsem o tem, da bo poskušala obe strani spraviti skupaj za mizo. Na vprašanje, ali Hrvaška z zavračanje arbitražne sodb ne krši prava EU, niti ni hotel odgovoriti. Omenil je »razlike, ki niso tako zelo velike, kot se predstavljajo«, »sodbo moramo izvršiti na način, ne da bi povečevali razlike ... ne bi se smeli zaplesti v konflikte«.

Zaprta vrata

Gostitelj je dal Pahorju nedvoumno vedeti, kako nezainteresirana za bilateralni spor je preostala Evropa. Rekel je, da problem ni mar nobenemu drugemu predsedniku vlade ali države v Uniji. »Imajo le majhno zanimanje za vprašanje. Poskušam jim razložiti podrobnosti.« »Ko govorim z drugimi, nihče ne ve, za kaj gre.« Ob pripombah te vrste se je treba vprašati, ali je slovenska diplomacija v tujini opravila svoje delo, ali je sogovornikom v državah članicah dobro razložila arbitražno zgodbo. Najbrž je še kaj neopravljenega dela in najbrž so še sobesedniki, ki bi jih bilo treba prepričati z vztrajnim pojasnjevanjem in dobrim argumentiranjem.

In vendar je v pikri izjavi predsednika komisije prepoznati tudi šibkost Slovenije v evropskih institucijah. Mogoče smo pozabili na lansko animoznost med kmetijskim ministrom Dejanom Židanom in pristojnim komisarjem Philom Hoganom, zaloputnila je prenekatera vrata. Juncker verjetno ni pozabil, kako so ga med obiskom marca v Ljubljani gnjavili s teranom, še enim slovensko-hrvaškim sporom, ki ga Slovenija ni znala zgladiti na ustrezni nižji ravni. Hrvaška je tačas v Bruslju očitno osamljena država, svoje interese, tako politične kot ekonomske, je preveč povezala z Združenimi državami. A tudi Slovenija ima v Evropi malo prijateljev.

In v nečem se je Junckerjeva retorika, da razhajanja med sosednjima državama »niso tako zelo velika«, ujela z govorico Hrvaške, pa čeprav je ta iz konteksta bruseljskih izjav potegnila samo dikcijo o podpori dvostranskemu dialogu in poziv proti enostranskim potezam, vse drugo je preslišala. Tudi premier Andrej Plenković zadnje čase govori o majhnih razlikah med sosedama, nakazuje, da gre za iskanje načina, kako vsebino arbitražne razsodbe zaviti v neki drug celofanski ovoj. Hkrati je hrvaška zunanja ministrica Marija Pejčinović Burić minuli teden izjavila, da je potrebno več prožnosti v stališčih obeh držav, ker da je arbitražna razsodba »dobra podlaga za kompromisno rešitev«, ki jo je hrvaška stran v obliki protokola predlagala na srečanju Plenkovića in predsednika slovenske vlade Mira Cerarja decembra v Zagrebu.

Evropska mediacija torej kot pot do implementacije? Mnenja so različna. Odvetnik Andrej Razdrih, ukvarja se tudi z izvensodnim reševanjem sporov s pomočjo pogajanj in mediacije, pravi, da zdaj ni možnosti, da bi Slovenija uveljavila arbitražno razsodbo na silo, in to niti z grožnjami glob za ribiče. Zato je v nastalih razmerah morda dobra pot mediacija, s tem bi si pomagali v procesu implementacije. »Mediacija ne pomeni odstopanja od arbitraže.« Med ovirami za posredovanje naštevajo potrebno soglasje obeh držav, izbiro mediatorja, najverjetneje mednarodnega, ter izgubo časa, verjetno nekaj mesecev, morda leto dni. Omenja, da je mediacija odigrala fenomenalno vlogo recimo v primeru velikonočnega sporazuma med katoliki in protestanti na Severnem Irskem, dodaja, da bi bile tudi v slovensko-hrvaškem primeru možnosti za uspeh velike. Bolj vprašljivo se mu zdi, ali bi v to privolila Hrvaška, ki je v nasprotovanje investirala tako veliko. A z mediacijo bi bila nazadnje volk sit in koza cela, Hrvaški bi to omogočilo, da ohrani obraz, Slovenija ne bi nič izgubila, komentira Razdrih.

Pomoč tretjega

Obstajajo drugačna mnenja, med mednarodnimi pravniki je opazna skepsa, zlasti o neposrečeni mediaciji prvega podpredsednika komisije Fransa Timmermansa. Nazadnje pa je tudi stalni predstavnik Slovenije pri Evropski uniji komentiral, da se tukajšnji državi pri uresničevanju arbitražne odločitve ni treba zanašati na tretjega, »tudi na evropsko komisijo ne«. Mimogrede, kot je povedal veleposlanik Lenarčič, o Timmermansovih načrtih Slovenija niti ni bila seznanjena. Domače okolje vedno polno pričakovanih pospremi »tretjo avtoriteto«, običajno si veliko obeta od evropskih intervencij in njenih diplomatov, ki jih ima za izkušence. V zvezi s temi rečmi bi do zdaj lahko prišli do nekaj spoznanj, še posebno v odnosih s Hrvaško. Mediacija lahko pripelje tako daleč, kolikor je dobre volje obeh strani, da bi rešili zadevo. Pomnimo nekdanjega ameriškega obrambnega ministra Williama Perryja, leta 1999 je prevzel neformalno posredovanje pri določanju meddržavne meje, njegova vloga je bila nekje vmes med mediacijo in »dobrimi uslugami«. Pričakovali smo njegovo nekonvencionalno rešitev, takrat smo mislili, da bo rešil vse. Previdni Perry se je tiho poslovil. Postalo mu je jasno, da njegov kompromis ne za eno ne za drugo stran ne bo sprejemljiv.

Najkoristnejša je bila intervencija Ollija Rehna, tedanjega komisarja za širitev, po ultimatu Slovenije Hrvaški je leta 2009 v spor med članico in kandidatko posegla Evropska unija. Posredovanje je pripeljalo do podpisa arbitražnega sporazuma v Stockholmu. Histerični dvostranski odnosi so se razeletrili, mučni konflikt se je preusmeril na tretjo avtoriteto. Zdaj, ko Slovenija čaka na politični pritisk na Hrvaško, tega ni v meri, kot bi želela. Evropska komisija je kot posrednica sodelovala pri pripravi arbitražnega sporazuma, švedski premier Fredrik Reinfeld je kot predsedujoči stal zraven pri podpisu, Bruselj je poklican, da zahteva spoštovanje načel pravne države. Pa vendar je očitno, kako nelagodno mu je. Noče se postaviti na stran Slovenije. Pri tem ne gre samo za komisijo, dejstvo je, da je Slovenijo po izreku sodbe izrecno podprla peščica držav članic, najbolj nedvoumno Nemčija, ki je zdaj brez vlade. In če smo že pri mediaciji – mediacija vedno pomeni nevtralnost mediatorja. Slovenija očitno nima moči za uveljavitev arbitražne razsodbe, nakazuje se smer vmesne rešitve.

- **Mala tržaška Slovenka, ki si upa biti iskrena. Intervju: Tatjana Rojc, profesorica, predavateljica, avtorica, dramaturginja, režiserka, scenaristka, literarna kritičarka. Pogovarjala se je: Alenka Zgonik. Delo, Sobotna priloga, 13.01.2018, str. 15-17**

Pisateljica

Tatjana Rojc

Profesorica, predavateljica, avtorica, dramaturginja, režiserka, scenaristka, literarna kritičarka z zajetno bibliografijo.

Rdeča nit njenega dela je seznanjanje Italije s slovensko kulturo, povezovanje, spominjanje, ob tem pa dolgoletno sodelovanje z Borisom Pahorjem. Skrbi, da Italijani berejo ali bodo brali slovenske avtorje v svojem jeziku: Alojza Rebulo, Miroslava Košuto, Franceta Balantiča, Srečka Kosovela, Svetlano Makarovič ...

Za slovensko kulturo je v Italiji je naredila veliko. Pesnik Miroslav Košuta jo je primerjal z Majo Haderlap, »ki je s svojim Angelom pozabe za Slovence v Avstriji storila več kot vsa slovenska diplomacija«. Občutja Slovencev z roba jim je v svojem romanu *La figlia che vorrei avere* (Nesojena hči) približala neposredno v italijanščini. Za slovenski prevod bo poskrbela sama – kmalu. Rodila se je v Trstu, živi pa v Nabrežini, kadar je doma in ne raznaša slovenske kulture po svetu.

Vaš roman je septembra letos izšel v izjemni družbi, pri založbi La nave di Teseo, ki jo je leta 2015 z dolgoletno urednico založbe Bompiani Elisabetto Sgarbi in s podporo številnih avtorjev ustanovil takrat 84-letni pisatelj Umberto Eco v znamenje upora proti prodaji založniške hiše RCS Libri Berlusconijevemu Mondadoriju. Znotraj RCS Libri je bila tudi založba Bompiani, ki je izdajala Ecova dela. Vas je k objavi romana in nemara tudi k pisanju nagovorila prav Elisabetta Sgarbi, avtorica, filmarka in založnica, ki je leta 2016 odprla Slovenski knjižni sejem, posvečen Italiji?

Res je. Elisabetto Sgarbi poznam že nekaj let in zelo cenim njeno odpiranje slovenski kulturi. Spoznali sva se januarja leta 2013 ob predstavitvi njenega filma o Trstu, v katerem je s svojim pričevanjem nastopil tudi Boris Pahor. Takrat sem za Cankarjevo založbo pripravljala monografijo *Tako sem živel – Stoletje Borisa Pahorja*, ki jo je založba Bompiani prav tiste dni odločno sprejela v svoj program. Ko je nastala *La nave di Teseo*, me je Elisabetta Sgarbi nagovorila, naj ji pošljem, če kaj imam. Pa sem vzela iz predala odložen osnutek in začela delati na njem. Pred nekaj tedni je izšla tudi nova izdaja *Rebulovega romana Kačja koža*, še prej pa ponatis Pahorjevega romana *Spopad s pomladjo*.

Roman ste posvetili prijatelju in učitelju Borisu Pahorju. Iz občudovanja in hvaležnosti, ker vam je odstrl pogled na marsikaj? Na kaj? Sanja, glavna junakinja, priznava, da je imela srečo, da je spoznala Borisa in si same sebe ne predstavlja brez njegove stanovitne, globoke in igrive prisotnosti. Pa vi?

Srečanje z osebnostjo Borisa Pahorja je bilo zame odločilno: Pahor me je postavil na trdna tla, saj se prek njega soočam z absolutnim zlom in absolutno ljubeznijo. Od njega se učim. Žlahten sogovornik je, kdaj pa kdaj oster, hkrati pa izjemno duhovit. V pogovoru z njim se počutim doma, čeprav z zavestjo, da se pogovarjam z živo legendo, s človekom, ki je preživel najhujše, a ostal zvest samemu sebi, svojemu kategoričnemu imperativu: biti na strani ponižanih in razžaljenih. Sanji iz romana pa Boris pomaga do odgovorov na nerešena eksistenčna vprašanja.

Kako ste se prvokrat srečali z delom Borisa Pahorja? Kdaj, kje in kako ste ga prvokrat srečali v živo? Kako sta začela sodelovati, kako je iz sodelovanja nastalo prijateljstvo?

Boris Pahor je del moje družinske zgodbe: mojemu bratu Aleksandru je bil profesor italijanščine na slovenski nižji gimnaziji v Trstu, z njim je brat ostal v stiku tudi takrat, ko so se Pahorja vsi oteпали. In spominjam se, kako je pisatelj sredi 70. let svoje knjige, ki so izhajale v samozaložbi (posebej romana *Zateminitev* in *Spopad s pomladjo*) predstavljal čisto sam, v nezakurjenih dvoranah slovenskih društev po Tržaškem, v svojem težkem zelenem plašču, jaz pa sem na njegove predstavitve spremljala svojega očeta. Zame je bil nedosegljiva ikona. Poznala sem njegov opus in srkala vase njegovo izkušnjo, ki jo je izbrušeno podajal s svojim mediteranskim značajem. In ko so mi leta 1998 na programskem oddelku Deželnega sedeža RAI v Trstu predlagali, da bi posnela televizijski portret Borisa Pahorja, sem ga tudi osebno поблиže spoznala. Tako je nastal dokumentarec z naslovom *Pisatelj onkraj senc* in zatem še italijanska različica s posnetki intervjujev v Parizu. Zatem sem ga začela precej redno spremljati na predstavvah in predavanjih ter pisati članke in razprave o njem.

Zakaj ste napisali svoj prvi roman v italijanščini in ne v maternem jeziku, slovenščini?

Ko pišeš zgodbo, imaš pred sabo bralca, predvsem pa sebe pred notranjim ogledalom. Moja junakinja je vzrasla iz arhetipa, ki očitno tli v meni, ki pa ni samo del mene, ampak predstavlja zaznamovanost, usidrano v tržaško in širše primorsko okolje. Med seboj in vsebino sem potrebovala nekakšen filter, da sem lahko bolj svobodno izpovedala Sanjino preizpraševanje o življenju in smrti, identiteti, jeziku, praznini in spominu. Napisati slovensko zgodbo v italijanščini je bil povrh zame velik izziv: soočiti se z uglednim založnikom, številnimi potencialnimi bralci in italijansko kritiko.

Glede na to, da je nekaj mesecev po izidu izšel že drugi ponatis vašega romana, ste uspešno prodrli v zahtevno italijansko literarno okolje. Ali načrtujete prevod v slovenščino?

Ne predstavljam si, da bi kot avtorica sploh lahko obstajala brez svojega intimnega jezika. Zato tudi želim sama napisati slovensko različico, ki ima tudi že slovenski naslov: *Nesojena hči*.

Kakšni so odzivi na knjigo? Kako jo je komentiral Boris Pahor? Vam je že kdo rekel, da razkrivate žensko dušo, ki se najde v čutenju zapletenih odnosov, pa v opisih narave, barvah, vonjavah, dihu preteklosti? Da naj bere, kdor hoče razumeti žensko dušo?

Priznam, da tolikšnega odziva nisem pričakovala. Za Borisa Pahorja je seveda povsem nenavadno, da vstopa v romaneskno zgodbo kot literarna oseba, saj na literarnega junaka, ki v zgodbi živi svoje življenje, ne more vplivati. Upam, da to upodobitev doživlja kot izraz globokega spoštovanja. Vajeni smo, da v javnosti spregovori s strogim izrazom pričevalca diktature in zla, jaz pa sem ga v teh desetletjih doživela kot izredno modrega človeka z iskrivostjo mladega fanta in sem mu hvaležna za prijateljstvo, ki je posebne vrste. Na drugi strani me preseneča, kako se ženske prepoznavajo v Sanji: v njej je strnjeno življenje številnih žensk, ki so mi pripovedovale o sebi. V zgodbi pa se prepletajo tudi pripovedi in spomini iz preteklosti, saj je Sanja dejansko vpeta v stvarnost, ki se hrani od spomina.

Koliko je v Borisu resničnega Borisa Pahorja? Sta resnični in knjižni junak v avtoričinih očeh eno?

V Borisu je veliko resničnega Borisa Pahorja, v njem je strnjeno moje čustvo do njega, zato mu je roman tudi posvečen kot prijatelju in učitelju. Avtorica ima do svojega romanesknega junaka in do resnične osebnosti dokaj podoben odnos, je pa tudi res, da v teh desetletjih nisem vedno soglašala s Pahorjevimi stališči in mnenji. Zanimal me je predvsem njegov opus, ki je tudi avtobiografske narave, in s poglobljanjem vanj sem v bistvu počastila spomin na moje starše in tiste Primorce, ki so doživeli podobno usodo. Večkrat pa sem dobila vtis, da se okrog Pahorja, odkar je slaven v Sloveniji, Italiji in drugod po Evropi, kdaj pa kdaj zberejo ljudje, ki izkoriščajo njegovo ime in izkušnjo sebi v prid.

V romanu prevladujejo trije dominantni liki, ki imajo zelo jasno identiteto: mlada tržaška Slovenka Sanja, razmišljujoča, globoko čuteča in iščoča se umetniška duša; stari, življenjsko preizkušan Boris, prav tako tržaški Slovenec, vrhunski intelektualec, ki Sanji predstavlja trdnost in duhovni vzor; ter njen 30 let starejši mož Leone, Italijan in predstavnik drugačne kulture. V ozadju so nasilni zgodovinski dogodki, ki preplavljajo sedanost in se dogajajo na s trpljenjem prepojeni meji med Italijo in Slovenijo. Zgodba je postavljena v resnično okolje, ki je oblikovalo tudi vas na tem koncu zamejske Slovenije.

Ta svet, razpet med Krasom in Mediteranom, točneje med kraškimi robom in slovensko obalo od Štivanja pa vse do Milj, je moj svet, v njem sem odrasla. Vse te vonjave, to sparcelirano ozemlje, timijan, žajbelj, ribiške poti proti Bregu pod Nabrežino, na drugi strani pa bori, brinje in skale, kraške ograde in doline, vse se je gnetlo v meni od nekdanj. Prav tako je v stiku s Trstom prehajala vame druga tržaška duša, italijanska, ki sem jo prevzemala nekako podtalno, dokler ni vzniknila v zavest, da je moj Trst tudi to: na eni strani slovenski, na drugi italijanski del mene. Da je pretok med obema svetovoma spoj tega, kar sem postala, v kar sem bila vzgojena. Trst je sestavljen iz dveh deljenih spominov, ki se nikoli ne bosta prekrila, ki lahko sobivata, ne moreta pa postati skupni spomin. Meja, ki je od konca prve svetovne vojne delila in razdelila tisoč let staro celoto, ohranja svojo težo. O tem razmišlja tudi Sanja, ko se sooča z nemočjo, da bi človeka, ki ga ljubi in s katerim si želi deliti življenje, prepričala o vrednosti omalovaževane, tlačene, prepovedane kulture, ki je del nje in predstavlja njeno prepoznavno bit.

Nekje ste zapisali, da »predstavlja Boris memorio in Sanja post-memorio, s katero mi, povojne generacije, obračunavamo vsak dan, ne da bi bili sposobni ustvariti kolektivni spomin, kakršen nam pritiče. In da so nam naši starši dolžni predajati ta spomin in domotožje in stkati tisto neotipljivo vez med nami, živimi, in mrtvimi, ki sooblikuje identiteto zanamcev.« Ve pa se, da so generacije, ki so preživele vojne strahote, izdajstva, ponižanja, o tem večinoma molčale ali so se pogovarjale o njih le med seboj. Iz sramu in želje, da ne bi obremenjevale potomcev. Vi ste imeli privilegij, ki so ga imeli le redki vaši vrstniki: človeka, ki je vse to preživel, a pogumno spregovoril. Ste se zato odločili, da bo vaše življenjsko poslanstvo, da ga podprete v njegovem?

Kot sem povedala, je Pahor emblem tega, kar so množično doživljali primorski Slovenci vse od 20. let prejšnjega stoletja. Pahor je o fašizmu in taborišču res spregovoril že v svoji prvi knjižni izdaji, zbirki pretresljivo neposrednih novel Moj tržaški naslov (1948). Bila je pravzaprav izjema v taboriščni literaturi – že leta 1946 je sicer izšel prav tako pretresljivi pesniški dnevnik Iga Grudna z naslovom V pregnanstvo (1946), a strahovite taboriške izkušnje so umetniki v glavnem tlačili v sebi in je naposled privrela na dan šele nekaj desetletij zatem: slikar Zoran Mušič, denimo, je svoj znameniti cikel Nismo poslednji naslikal v 70. letih. Najbrž se prav zaradi tega posvečam avtorjem, zaznamovanim od diktature: Srečku Kosovelu, Alojzu Rebuli, Miroslavu Košuti, Francetu Balantiču ... Mislim, da smo dolžni gojiti in posredovati ta spomin predvsem zaradi naših prednikov, ki jim ni bilo vseeno, kaj se dogaja z našim narodom, in so bili za to pripravljeni žrtvovati svoja življenja. Svoboda je zlorabljen pojem. Umevamo jo skoraj kot obliko anarhije, v resnici pa je nekaj izredno dragocenega: je pot, po kateri stopamo v prihodnost.

Boris v romanu je kompleksna osebnost, a kakor iz enega kosa, ve, »kaj je mož storiti dolžan«. Je upornik proti krivicam, trdno na strani ponižanih in razžaljenih. Sanja je tudi kompleksna osebnost, a razdrobljena, negotova, iščoča se. Je ta negotovost razširjena med povojno generacijo mladih zamejskih Slovencev?

Mislim, da je Sanja zelo ženstvena v svoji negotovosti, in posebej v bistvu tiste naše Lepe Vide, ki so se skozi povojna desetletja puščale omamiti od drugega, od sveta, od želje, da bi se izvlekle iz svojega na videz perifernega prostora, zaznamovane od zgodovine maloštevilnega naroda. Verjetno so zakon s tujcem doživljale kot neko priznanje, kot nekakšno osvoboditev. V bistvu pa je večkrat šlo za najbolj perfidno obliko zanikanja lastne biti, saj so se ne samo v odnosu do življenjskega sopotnika, ampak predvsem v odnosu do svojih otrok odpovedale maternemu jeziku, za katerega so bili torej njihovi otroci dejansko prikrajšani.

V romanu je začititi optimizem, ko govorite o slovenski skupnosti, ki se po dolgih letih vrača na svojo kraško zemljo, ki jo je bila zapustila. Mladi se osvobajajo občutka manjvrednosti, ki ga je imela starejša generacija.

Očarljivo, kako se mlajše generacije, rojene po koncu druge svetovne vojne, vračajo k zemlji! Predvsem vinarji so začeli vrednotiti zemljo čisto drugače, posadili so vinograde s starimi avtohtonimi vinskimi sortami, ponesli to zemljo in njeno zgodovino v svet. Končno so si jo na novo prilastili in to je velika vrednost Krasa, ki danes končno doživlja svoj preporod in živi brez kakršnegakoli manjvrednostnega kompleksa.

Odnos z moškim, pravite v romanu, pogosto priključuje na svetlo krhkost, travme, neskladje, nerazumevanje. Zaupati drug drugemu je izziv. Je šibkost duha, če nisi sposoben zaupati?

Mislilim, da je zaupanje nekaj zelo zahtevnega. Zahtevnega za oba človeka, ki vstopata v partnerski odnos. Vsak od nas zavestno ali podzavestno marsikaj prikriva ali zakriva. Pri Sanji in Leoneju gre za ljubezen, kjer oba dajeta, kar zmoreta, tu ne gre za izkoriščanje. Večkrat pa se energija ne pretaka odkrito, kar pomeni, da gre za neko zavestno ali nezavedno prevarantstvo, zaradi katerega je partnerski odnos obsojen na smrt. In mislim, da v takem primeru splahni tudi možnost ali zmožnost zaupanja.

Pomembna tema je tudi boleče hrepenenje, male de vivere. Če upoštevamo, kaj so generacije doživele in preživele: taborišča, pogrome, prepoved jezika, poniževanja, negotovost življenja na območju meje, pri tem pa razvile ključbovalnost z domoljubjem, ki bi Slovencem znotraj meja Slovenije lahko bilo za zgled, nazadnje pa še razočaranje nad ravnodušnostjo prav te Slovenije, ki so ji srčno zvesti, je brezup, ponazorjen v Nori, logična posledica. A vsi se ne vdajo. Boris se ne. Od kod črpa moč?

Boris v knjigi ne ponazarja samo sebe, temveč vso generacijo upornikov, ki so verjeli v vrednost upora. Dejstvo, da je doživel absolutno zlo na svoji koži in ga gledal v svojih tovariših iz lagerja, ki se niso vrnili, predstavlja globoko cezuro med absolutnim zlom, ki nedolžni žrtvi vsili smrt, in individualno bolečino zaradi ločitve, nesrečne ljubezni, smrti ... Za Noro, ki je v romanu posrednica spomina, je breme družbenega in individualnega spomina pretežko, kljub temu da je na zunaj zelo uspešna. Nazadnje se umakne s sveta. Nora je postavljena v odnos do Pahorjevih umorjenih tovarišev: ne zmore živeti, njim pa, ki bi radi živeli, ni bilo dano živeti. Globoko me je pretresel Pahorjev stavek, da je še vedno vsak dan v taborišču. To pomeni, da se občutka krivde, da si preživel, ne moreš odrešiti, razen če najdeš kanal, ki ga je našel on: rešitev preko ljubezni, ki jo Pahor imenuje začetek sveta, stvarjenje. On predstavlja resničnost, stvarnost, konkretno zavzetost za manjšinsko narodno skupnost. Do nje se je dokopal s težavo, nam, povojni generaciji, pa je bila dana, samoumevna. Mogoče je prav zato v meni prevladala potreba, da drugim povem, kdo smo kot posamezniki in kot skupnost.

Morju in Krasu so posvečene najbolj lirične strani, v katerih je slutiti pesnika. V knjigi je tudi eno najlepših ljubezenskih pisem, kar sem jih brala. Začeli ste kot pesnica in za svoje pesmi prejeli kup nagrad – najprej v Italiji. Še pesnite?

Pravzaprav je pesem nastajala iz iste potrebe, iz katere je danes nastal roman. Proza vendarle dopušča večjo svobodo, medtem ko verz teži k popolnosti in ima vsaka beseda posebno duhovno ostrino. Pripoved omogoča svobodnejši razvoj misli. Verz sem opustila tudi zato, ker sem se začela poklicno ukvarjati z literarno kritiko, tako da predstavlja izid tega romana čisto nov in vse prej kot enostaven izziv.

Trst med morjem in Krasom velja za mesto z dvojnimi obrazom. Kako sta ti dve duši Trsta, kjer ste se rodili in izobraževali, zaznamovali vas osebno? In kako vas je zaznamovala nacionalna dvojnost: slovenska identiteta v državi, ki je slovenski manjšini prizadejala veliko gorja? Je ta dvakratna dvojnost lahko vzrok za »boleče hrepenenje«, ki ga dobro poznate?

Vsi, ki živimo na tej čudoviti zemlji, smo ji zavezani zaradi njene lepote in zgodovine, zaznamovala nas je. Moja knjiga je hommage okolju, v katerem sem odrasla. Slovenska identiteta je del moje biti, zanikati jo, bi pomenilo omalovaževati življenje mojih staršev, mojih starih staršev. Navezanost na identiteto in jezik, ki mu je Kosovel prav v obdobju fašizma izklesal neizbrisen, dokončen etični in estetski kodeks, iz katerega rastemo, me pravzaprav osmišlja. Ob tem pa obstaja še moja druga plat, ki je klila počasi v neposrednem stiku z ljudmi, s spoznavanjem. Obe komponenti pravzaprav žlahtnita druga drugo, stojita druga ob drugi, nikoli pa se ne prekrivata. Seveda pa me ena sama dokončno opredeljuje kot človeka, posameznika in kot sooblikovalko skupnosti, v kateri živim.

»Kikla je toliko močna, kolikor je močan njen rob, pravimo Kraševci.« je ljubljanski srajci zadnjič dejala Kraševka iz Dutovelj. Živite na tem robu in čutite njegovo moč. Kako doživljate razliko med robom in jedrom, Ljubljano, s katerim imate tudi stike?

Vtis imam, da smo Slovenci, ki živimo zunaj meja slovenske države, za Ljubljano in osrednjo Slovenijo zgolj periferija, ki živi od državnega proračuna, skupina ljudi, ki sicer govori slovenski jezik, a se prepoznava v folklori bolj kot v skupni hierarhični lestvici vrednot, ki so del zgodovine in prehod v prihodnost. Že dejstvo, da imamo ministra brez listnice, pove svoje o odnosu Ljubljanec do Slovencev v drugih državah in po svetu. Od nekdaj pa sem prepričana, da bi moral obstajati – ne samo na papirju, ampak v zavesti vseh Slovencev, predvsem Ljubljanec, ki je zelo centripetalna – skupni kulturni prostor, ki ga še vedno pogrešam. In mi je težko, da moram stalno prepričevati ljudi, kako se slovensko ozemlje ne konča v Sežani ali Lendavi ali na Ljubelju. Slovenci v Italiji, to zagotovo vem, ker na tem delam in v tem čutim svoje osrednje življenjsko poslanstvo, smo ambasadorji svoje kulture, in s tem ne mislim zgolj na literaturo ali umetnost, kar pomeni, da znamo graditi mostove med seboj in drugimi, kljub temu da ti 'drugi' niso bili in včasih še vedno niso prijazni do nas.

Kako sta si s samoto? Na eni strani je za umik v samoto potrebna svoboda, nujna za ustvarjanje. Na drugi pa, kakor pravi Sanja, je »pisatelj bolan od samote. Samota je prekletstvo, v katerem se je sama prav dobro počutila, četudi ji je bilo potrebno vedeti, da jo zunaj čaka topel sprejem. To se je naučila od Borisa, ki je od nekdaj živel življenje samotneža«.

Pahor je brodolomec in brodolomka je bila tudi njegova življenjska sopotnica, gospa Radoslava Premrlova, ki sem jo zelo spoštovala in mi je bila posebno pri srcu. Moja samota je potreba, ki jo čutim, od katere živim. Tu ne gre za odtujenost, temveč za poslušanje in boleče spominjanje na odsotne, ki me spremljata od nekdaj. Mislim, da z bratom glasbenikom to nosiva v svojem DNK. Tak je bil tudi naš tata: moder, redkobeseden, prefinjen opazovalec sveta in ljudi in tu in tam izjemen pripovedovalec. Potrebujem pa zavest, da me nekdo čaka, da sem nekje lahko povsem na varnem.

Ne sina ne hčera po meni ne bo, dovolj je spomina, me pesmi pojo, pravi Vodnik in tudi Sanja, ki nima otrok, nazadnje najde smisel v pisanju. Pa vi?

Tudi sama nimam otrok. Zdi se mi, da sem kakor Sanja, ki se nekako ne more soočiti z uhajajočim časom. Pisanje predstavlja gotovo močan izziv, da v sebi strneš glavni smisel svojega bivanja, da potegneš črto. Zato mislim, da se ta potreba s Sanjino zgodbo v meni še ni izpela.

- **Podatki z zrnem soli. Tekst: Frane Adam. Dr. Frane Adam je sociolog in publicist. Delo, Sobotna priloga, 13.01.2018, str. 20-21**

Paradoksi raziskovalne politike

Glavni poudarek razmišljanj o znanosti je na financiranju oz. na tem, da je znanost prezrta in da si še ni opomogla od velikega reza sredstev po 2012. V ozadju je dilema, ali naj preživijo vse raziskovalne organizacije z vsemi in morda še novimi raziskovalci, ali bodo tu potrebni posegi na podlagi meritokratsko vodene evalvacije. Ta razmišljanja je še vzpodbudil nov predlog zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti, ki favorizira institucionalno financiranje na račun programskega financiranja.

Kaj pokaže razrez pogače za raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD)? Leta 2016 je bilo na voljo 809 milijonov evrov ali 2 odstotka BDP (ta znaša dobrih 40 milijard evrov). Leta 2015 so bila vlaganja višja (853 milijonov). Če pogledamo z vidika virov financiranja, je največ prispevalo gospodarstvo (559 milijonov evrov), nato država (164 milijonov), na tretjem mestu so viri iz tujine (malo manj kot 83 milijonov), dobre 3 milijone pa naj bi prispevalo visoko šolstvo. Gledano z vidika sektorjev izvedbe je daleč največ porabilo gospodarstvo (76 odstotkov celotnega zneska oz. 612 milijonov), javne raziskovalne organizacije (JRO) 13 odstotkov oz. 109 milijonov ter visokošolski sektor 11 odstotkov oz. 88 milijonov evrov.

Državna vlaganja gredo večinoma v znanost, torej JRO in univerzam, vendar tudi v poslovni sektor (19 milijonov). Od tujih sredstev pa je največ dobil poslovni sektor (50 milijonov evrov), JRO dobijo dobrih 18 milijonov, visokošolski del RRD pa 14 milijonov. Poslovni sektor financira tudi znanstvene inštitute oz. njihove raziskave, ti iz tega naslova dobijo v obeh sektorjih malo manj kot 17 milijonov. Če seštejemo, dobi znanost 145 milijonov evrov neposredno iz proračuna ter 32 milijonov iz tujine in 17 milijonov od poslovnega sektorja.

To pomeni skupno za znanost 194 milijonov oz. 0,48 odstotka BDP. Predstavniki inštitutov so do zdaj operirali le s številko, ki se nanaša na celoten državni proračun, ki ga niso razčlenili, ali pa na proračun ARRS. Tu se postavlja kot vprašanje, kako to, da poslovni sektor dobi večino sredstev iz tujine, in kako to, da znanstveni inštituti v obeh sektorjih (zlasti univerzitetnem) pridobijo tako malo financiranja iz tujine. Nadalje vidimo še eno morda vprašljivo tendenco: kako to, da poslovni sektor več dobi od države, kot sam financira akademsko sfero (razlika je dva milijona v njegovo korist).

V krizi največja vlaganja, v gospodarskem razcvetu padec

V zvezi z vlaganji oz. izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost (RRD v celoti) lahko ugotovimo nenavadno značilnost. V času največje krize in recesije (celo padec BDP za 9 odstotkov leta 2009) je bilo to področje finančno na vrhuncu. V času izjemne gospodarske rasti v zadnjih dveh do treh letih pa se izdatki nižajo. Leta 2012 in 2013 je Slovenija – zahvaljujoč velikemu porastu vlaganj v poslovnem sektorju – dosegla delež celotnih vlaganj v obsegu skoraj 2,6 odstotka BDP. S tem smo se uvrstili med šest držav, ki največ investirajo v RRD. Pred nami so bile le skandinavske države ter Nemčija in Avstrija. Skorajda evropski in svetovni rekorderji pa smo bili v vlaganju v poslovni del RRD.

Gospodarstvo je leta 2016 znižalo vlaganja za skoraj 39 milijonov (6 odstotkov), toda še vedno vlaga relativno precej nad povprečjem EU (poleg podatkov Sursa, ki so bili objavljeni 10. novembra 2017, glej še European Innovation Scoreboard – EIS, 2017).

V zvezi z izračuni in metodologijo zajemanja podatkov se pojavljajo čedalje glasnejši dvomi. O njih sem obširno pisal že leta 2014 (tudi na straneh Sobotne priloge). Takrat to skoraj nikogar ni zanimalo. Dvomi o kredibilnosti zajemanja podatkov pa naraščajo. Tako letos Vito Turk pravi: »Ko pa gre za vlaganja gospodarstva, gre v resnici za davčne olajšave.« Še ostrejši je Jadran Lenarčič, saj pravi, da so podatki o skupnih vlaganjih nerealni in da ta vlaganja verjetno ne presegajo 1,5 odstotka (Sobotna priloga, 16. 12. 2017). Ob tem se postavi dilema, ali so nekateri podatki Sursa (in posledično Evrostata in drugih mednarodnih baz) samo statistični konstrukti, ki nimajo povezave z realnostjo.

Mimogrede naj ob tem omenim dodatne zadrege s podatki. Ekonomist in bivši minister Dušan Mramor v zadnjem intervjuju (Sobotna priloga, 9. 12. 2017) pravi – sklicujoč se na znanega ekonometrika –, da samo delež majhnih visokotehnoških podjetij v strukturi izvoza znaša 17 odstotkov. Če citiram: »Njegovi sveži podatki kažejo, da 17 odstotkov slovenskega izvoza ustvarijo mala visokotehnoška podjetja.« V Eurostatu dobimo podatek, ki je skoraj trikrat nižji, nanaša pa se na vsa, tudi velika visokotehnoška podjetja. V Umarjevem Poročilu o razvoju imamo podatek, da je ta delež (spet vključujoč tudi velika podjetja) na ravni 21,6 odstotka, kar pa je pod povprečjem Evropske unije. Kje so vzroki za podatkovno kakofonijo? Verjetno različni viri, neuglašene klasifikacije ipd.

Kaj pomeni enoodstotni delež od BDP za znanost?

Kar zadeva javna oz. državna (proračunska) vlaganja, ki so namenjena pretežno znanstvenim disciplinam, pa so raziskovalci oz. znanstveniki na nedavnem protestnem zborovanju (o čemer poroča Roman Jerala) postavili zahtevo ali vsaj predlog, da se ta vlaganja zvišajo na raven enega odstotka BDP. Toda ali je 1 odstotek realen? To namreč pomeni več kot 400 milijonov evrov! Ali je bilo to rečeno v slogu gesla: Bodimo realisti, zahtevajmo nemogoče?

Če pogledamo Eurostat oz. EIS 2017, nobena država v EU ne dosega te višine izdatkov. Čisto blizu oz. na meji je Švedska (0,99 odstotka). Sicer naletimo na trditev, da naj bi Avstrija v zadnjih dveh letih dosegla en odstotek vlaganj javnih sredstev, vendar to iz EIS (ki uporablja podatke Eurostata iz 2015) ni razvidno. Ta država vlaga po tem viru 0,88 odstotka BDP (iz zadnjega Eurostata izhaja, da to velja tudi za leto 2016). S tem nočem povedati, da nima smisla pri nas vlagati več, če nobena država tudi od najbogatejših držav ne dosega enega odstotka. Sedaj govorimo o podatkih, delamo primerjave in ugotavljamo stanje ter trende.

Upoštevaty pa velja, da Avstrija dosega po tem kazalcu mesto takoj za Švedsko (trenutno imata v EU le ti dve državi izdatke, ki presegajo 3 odstotke BDP). Tako v Sloveniji kot Avstriji in Švedski pa je največ denarja namenjenega poslovnemu RRD (v Sloveniji še malo več, čeprav je v zadnjem letu prišlo do znižanja). Če bi bil predstavnik javnega inštituta, pa se ne bi skliceval na Avstrijo, saj le-ta tem inštitutom namenja le 5 odstotkov od celotnega zneska (pri nas je to 13 odstotkov). Bistveno več pa Avstrija (in večina razvitejših držav EU) nameni visokošolskemu sektorju (24 odstotkov), pri nas namenimo le 11 odstotkov od celotnih sredstev za RRD.

Slovenija – svetovni rekorder v doktorskih študentih in doktoratih

Predstavniki velikih javnih inštitutov večkrat izpostavijo tudi probleme zaposlovanja mladih doktorantov oz. mladih raziskovalcev. Ne omenijo pa, da je Slovenija svetovni rekorder v številu doktorskih študentov in tudi v številu novih doktorantov glede na število prebivalcev. Tudi mene je presenetilo, da smo v EU rekorderji v številu doktorskih študentov

na naravoslovno-tehničnih (STEM) smereh. Doktorskih študentov družboslovja je relativno malo, še manj je humanistov. Toliko hvaljena Avstrija pa je – začuda – zadnja, kar zadeva število doktorskih študentov, zadnja tudi v deležu naravoslovno-tehničnih smeri in za nameček prva, kar zadeva doktorske študente na področju družboslovja. Kot rečeno, dobimo v EIS (2017) tudi podatke o zaključenih doktoratih. Tudi tu je Slovenija prva, rahlo zaostaja Danska, občutno pa Avstrija, ki ima, podobno kot Nemčija, tudi precej manj populacije s terciarno izobrazbo kot Slovenija. Vendar pa je leta 2015 povečala število diplom iz naravoslovja in tehnologije, ni pa še dohitela Slovenije.

Učinkovitost ne glede na vložena sredstva?

Če primerjamo input (vlaganja) in output (objave, patente ipd.), opazimo še en paradoks. Slovenski znanstveni sistem namreč dosega iste oz. celo malo boljše rezultate tudi ob nižjih vlaganjih javnih oz. državnih sredstev. Seveda govorimo o učinkovitosti in rezultatih, kot jih objavlja EIS (v rubriki oz. indeksu attractive research systems). Da ta obravnava ni ravno zgled metodološke in konceptualne konciznosti, sem dokazoval v publikaciji, ki je l. 2014 izšla pri založbi Springer. Vseeno pa vsaj en kazalnik (objave v najbolj citiranih revijah) nekaj pomeni in tu je Slovenija izboljšala svojo oceno; leta 2010 je dosegala 67 odstotkov povprečja EU, zadnje poročilo pa govori o 81 odstotkih tega povprečja. Podatki o teh objavah slonijo na Web of Science, pri čemer se primerja vse objave v tej bazi z objavami v desetih odstotkih najbolj citiranih revijah v isti bazi. Toda če ta kazalnik primerjamo z Grčijo ali Ciprom, ki za znanost dajeta bistveno manj kot Slovenija, opazimo, da imata boljše rezultate. Podobno tudi Irska, ki je občutno znižala državna vlaganja, vendar dosega izjemno dober rezultat (122 odstotkov povprečja EU).

V razpravah predstavnikov velikih inštitutov je bila izražena misel, češ da izdatki neposredno vplivajo na ekonomski razvoj oz. rast BDP. Ne bo docela držalo. To je nujen, ne pa zadosten pogoj. Upoštevati je treba časovni zamik in druge razvojne dejavnike (nova podjetja, učinkovit prenos znanja ...). Poglejmo primer Južne Koreje. To je država, ki v svetovnem merilu (poleg Izraela) največ vlaga v RRD, in sicer 4,23 odstotka BDP. Njeni gospodarski rezultati pa trenutno ne upravičujejo tako visokih vlaganj – ki pa so skoraj 80-odstotno usmerjena v gospodarstvo. Recimo, BDP per capita bi glede na države s primerljivim vlaganjem moral biti višji. Italija vlaga trikrat manj v RRD, pa ima večji BDP. Seveda lahko rečemo, da so to vlaganja na zalogo, za prihodnost. Gotovo pa lahko trdimo, da nimamo nikjer gospodarstva z razvito tehnologijo in inovacijami (kot so ZDA, Japonska ali skandinavske države in Nemčija), ki ne bi nadpovprečno vlagale v RRD. Vendar pa rezultati tudi tu niso konsistentni, na kar sem opozoril v omenjeni publikaciji.

Paternalizem države in ideologija (hegemonije) javnega sektorja

Za dodatno aktivizacijo raziskovalcev je poskrbel predlog novega zakona o RRD. Iz obsežnega poročila o tiskovni konferenci zastopnikov naravoslovno-tehničnih raziskovalnih organizacij v začetku decembra v četrtkovi rubriki Znanost v Delu in nato še naslednji teden izhaja nekaj intrigantnih ugotovitev in implikacij. Praktično vsi navzoči so nasprotovali predlogu tega novega zakona. Povsem je razvidno, da hoče država (vlada) prevzeti nadzorno vlogo na RO, recimo z imenovanjem direktorjev (ki jih je do zdaj izbiral upravni odbor, kjer so tako ali tako zastopani predstavniki države). Kot so poudarjali govorniki, je v predlogu izbrisan pojem avtonomnosti znanosti pri raziskovanju. Glavni problem oz. nevarnost se skriva v premiku od programskega k institucionalnemu financiranju in menedžerskemu pristopu pod pretvezo stabilnosti financiranja. Tu se povsem strinjam s kritiki tega zakonskega predloga.

Sklep je pač lahko naslednji: sedanja vladna garnitura načrtuje obširno etatizacijo znanosti. Zanima jo sektor JRO, ogromne univerze, kot je ljubljanska, se komaj dotakne, kot je izjavil rektor Papič. Tu pa lahko potegnemo vzporednico z dogajanjem v zdravstvu in izobraževalnem sistemu. Kaj in kje je jabolko spora med večino zdravnikov in sedanjo politiko? To je znano: vprašanje, ali bo prevladalo javno, v bistvu poddržavljeno zdravstvo ali pa bodo vplivni tudi zasebni modeli in načini njihove vključitve v koncesionarsko dejavnost. Predsednica zdravniške zbornice poudari, ko ocenjuje novelo zakona o zdravstveni dejavnosti, da je tu izraženo »ideološko (politično) ozadje z neprikritim namenom, da bi čim več zdravnikov spravili v ogrado javnega zdravstvenega sistema« (Sobotna priloga, 9. 12. 2017).

Kaj pa izobraževanje? Mar ni aktualna polemika o spreminjanju ustave zaradi določbe o financiranju zasebnih osnovnih šol? Kaj hoče vladajoča politika pod taktirko SMC? Prevlado javnega šolstva. Alternative je ne zanimajo. Ali vidi v njem torišče tudi za ideološko hegemonijo oziroma, marksistično rečeno, ideološki aparat države? V raziskovalni dejavnosti je podobno, boj za prevlado javnih inštitutov, vendar pod taktirko vlade, in ne znanstvene elite. Skupni imenovalec dogajanj v vseh treh podsistemih je jasen, v ozadju je ideologija, ki implicira hegemonijo javno-državnega interesa.

Toda to zavzemanje za javni sektor je malo hipokritično in nekonsistentno. Če ne bi bilo zasebnih vložkov v zdravstvo, bi se to popolnoma sesulo. Tudi ARRS ne financira projektov in programov 100-odstotno, temveč 80-odstotno. ARRS namreč definira polno zaposlenost oz. vrednost enega FTE (ekvivalenta polne zaposlenosti – EPDČ) v obsegu 1700 ur na letni ravni. Uradna razlaga je, da gre pri tem za »efektivne ure« (brez praznikov in dopustov). Ko vprašaš naokoli, kako to pojasnijo zaposlenim oz. kako je urejen njihov status navzven, vsi rečejo, da na plačnih listah piše drugače. Torej ne 1700 ur, temveč 2040 ur oz. 40 tedensko za polno zaposlitev. Toda inštituti (zlasti veliki) so se navadili na ARRS pošiljati obrazce, kjer mora biti upoštevano le 1700 ur, drugače so sankcije. S tem pa pristojno ministrstvo (ARRS se mu podreja) že dolgo dodatno kaotizira stanje v raziskovalni politiki.

Kaj lahko sklepamo in napovemo

Vlada bo najbrž popustila glede novega zakona o RRD, saj ga nočejo niti tisti, ki jim je namenjen. Je pa namen tega zakona vzpostaviti večji nadzor nad velikimi inštituti. Tudi če je letos iz državnega proračuna za RRD namenjenih 174 milijonov evrov, to ni veliko povečanje glede na potrebe RO in se bo agonija statusa quo nadaljevala. Če bo (bi) šlo v institucionalno financiranje več denarja – kot terja predlog zakona –, pomeni to manj za programe in projekte. To je vsem jasno. Pomembno vprašanje je organiziranost univerze in JRO ter razmerje med njimi. To pa je možno rešiti le v politično prosvetljeni situaciji in s kančkom zaupanja. Tega sedaj ni. Predstavniki znanstvene skupnosti bi morali znotraj te skupnosti ter v javnosti nastopiti malo drugače, z bolj elaboriranimi podatki in večjo širino pri iskanju optimalnejše organizacije raziskovalnih ustanov ter evalvacije raziskovalnih skupin (programov). Podatkovno gradivo bi morali vsi skupaj preverjati in ga jemati cum grano salis in interpretirati kar se da celovito (ali čim manj parcialno).

- **Pogajanja med Atenami in Skopjem v sklepni fazi. Vili Einspieler. Delo, 15.01.2018, str. 6**

Spor o imenu Makedonije. Bruselj se je očitno trdno odločil, da ne bo več uvažal dvostranskih balkanskih sporov. Skopju se mudi rešiti spor o imenu z Atenami, ker bo evropska komisija v začetku februarja objavila strategijo o širitvi na Zahodni Balkan. Makedonija si prizadeva dvigniti tudi zapornico za članstvo v severnoatlantskem zavezištvu že na juljskem vrhu Nata.

V predlogu strategije o širitvi na Zahodni Balkan do leta 2025 je evropska komisija poudarila, da Evropska unija ne more in noče uvažati dvostranskih sporov. Čeprav je to že znano stališče, Bruselj zaradi dolgega seznama balkanskih sporov tokrat očitno ne bo odstopil od tega. Tudi zaradi Hrvaške in Slovenije, ki se še nista dogovorili o meji na morju. Hrvaška ima nerešeno mejno vprašanje tudi z BiH, Črno goro in Srbijo, Kosovo s Črno goro, medtem ko Grčija zaradi spora o imenu od leta 2005 blokira začetek pristopnih pogajanj o vstopu Makedonije v EU in članstvo države v Natu.

Najtrši oreh je grška cerkev

Skopje veliko pričakuje od generalnega sekretarja Nata Jens Stoltenberga, ki bo v sredo obiskal makedonsko prestolnico. Datum njegovega obiska naj ne bi bil izbran naključno, ker se bo tega dne posrednik ZN Matthew Nimetz v New Yorku sestal z makedonskimi in grškimi pogajalci. Po mnenju analitikov je cilj Stoltenbergovega obiska podpora članstvu Makedonije v Natu, vlado v Skopju pa bo pozval, naj najde za obe strani sprejemljivo rešitev spora z Atenami o imenu.

Sodeč po diplomatskih aktivnostih Aten in Skopja pogajanja vstopajo v sklepno fazo, vendar pogajalci nočejo razkriti podrobnosti do končnega dogovora, da ne bi po nepotrebnem povzročili napetosti v makedonski in grški javnosti. Grška vlada se boji nemirov, ker sta proti kakršnikoli uporabi besede Makedonija v imenu severne sosedice zlasti grška pravoslavna cerkev in diaspora. Cerkev je prepričana, da to ni le nacionalno, temveč tudi cerkveno vprašanje, tako da ima pravico do vmešavanja.

V Solunu in drugih mestih so Cerkev, ki se vmešava v grško zunanjo politiko in pristojnosti vlade, ne dopušča pa vmešavanja države v vprašanja Cerkev, in nevladne organizacije za 21. januar napovedale protestno zborovanje. Sinoda GPC je s svojimi stališči seznanila tudi Aleksisa Ciprasa. Premieru je pojasnila, da že od nekdanj govori o grškem karakterju Makedonije, tako da ne more sprejeti, da bi ime sosednje države vsebovalo pojem Makedonija, ker bi to vplivalo tudi na ime samooklicane makedonske cerkve. Sinoda GPC zato pričakuje od vlade, da bo razumela njeno in zaskrbljenost kozmopolitanskega helenizma.

Dogovor do konca skrivnost

Makedonski premier Zoran Zaev je izrazil prepričanje, da bo spor z Grčijo o uradnem imenu Makedonije rešen najpozneje do julija. Dodal je, da je želja za rešitev tega vprašanja, ki traja že več kot četrto stoletje, na obeh sprtih straneh. Da je dogovor mogoč, je ocenil tudi Cipras. S ciljem sporazumne rešitve spora se je Zaev pripravil pogovarjati tudi o spornem poimenovanju skopskega letališča, ulic in cest, ki nosijo ime Aleksandra Velikega.

Čeprav je izjavil, da rešitev, sprejemljiva za obe strani, že obstaja, ni hotel razkriti podrobnosti, da ne bi, kot je pojasnil, ogrozil pogajalskega procesa. Po njegovem bosta Makedonija in Grčija po rešitvi spora o uradnem imenu Makedonije poglobili dvostransko sodelovanje, Skopje pa bo tako v Atenah dobilo velikega zaveznika. Makedonski premier je poudaril, da je prijateljstvo z Grčijo nujno, ker je strateški cilj Makedonije vstop v zvezo Nato in EU. Sklenil je, da je čas, da se Balkan stabilizira, da zavladajo mir, stabilnost, sodelovanje ter svoboden pretok ljudi in idej.

Cipras je dejal, da je dogovor o uradnem imenu Makedonije mogoč, če Skopje dejansko misli to, kar je bilo izrečeno v zadnjih dneh. Tudi grški premier meni, da bi bil dogovor v korist vseh držav v regiji. Vodja grške diplomacije Nikos Kocjas je jasno povedal, da se Makedonija ne bo integrirala v Nato, če ne bo dosežen dogovor o njenem imenu. Po njegovih besedah je cilj Aten najti s Skopjem dodatek k sedanjemu ustavnemu imenu, ki lahko vsebuje geografsko opredelitev ali pa tudi ne.

Na mizi makedonski jezik

Po poročanju makedonskih in grških medijev so na pogajalski mizi predlogi, kot so Nova Makedonija, ki naj bi bila najverjetnejša končna rešitev, Severna Makedonija, Vardarska Makedonija in Zgornja Makedonija. Predlog Nova Makedonija je v igri že od leta 1991, ko je med Skopjem in Atenami izbruhnil spor o imenu.

Skopje naj bi spremenilo tudi nazive za jezik in državljanstvo, ki bi se preimenovala v novomakedonski oz. slavomakedonski jezik in novomakedonsko državljanstvo. Cerkev naj bi se preimenovala v Pravoslavno cerkev Nove Makedonije. Glede na to, da Grčija ne priznava nacionalnih manjšin, naj bi Makedonce v Grčiji imenovali grški Makedonci. Čeprav je Bolgarija priznala Makedonijo pod njenim ustavnim imenom, jo bo med predsedovanjem EU naslednjega pol leta imenovala Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija (FYROM), ki je v uporabi v mednarodnih organizacijah, kot so Združeni narodi. S tem začasnim imenom svoje severne sosedice se je leta 1995 strinjala tudi Grčija, vendar nasprotuje temu, da bi se Makedonija z imenom FYROM pridružila EU in Natu.

- **Atentat povečuje napetosti na Kosovu. Vili Einspieler. Delo, 17.01.2018, str. 4**

Likvidacija Oliverja Ivanovića. Prva posledica je bila takojšnja prekinitev bruseljskega dialoga o normalizaciji odnosov med Beogradom in Prištino

V Kosovski Mitrovici so včeraj ubili Oliverja Ivanovića, ki je veljal za zmerne srbskega politika na Kosovu. Atentat bo povečal medetnične napetosti na Kosovu. V Bruslju so prekinili nadaljevanje dialoga o normalizaciji odnosov med Beogradom in Prištino.

Bruselj je ostro obsodil umor Oliverja Ivanovića in vse strani pozval, naj ohranijo mirnost in zadržanost. Visoka zunanjepolitična predstavnica Unije Federica Mogherini pričakuje, da si bo kosovska oblast brez odlašanja prizadevala, da poišče storilce in jih privede pred roko pravice, pri čemer ji bo v pomoč tudi misija EU na Kosovu (Eulex). Vodja misije ZN na Kosovu (Unmik) Zahir Tanin je kosovskim oblastem zagotovil podporo vseh mednarodnih agencij na Kosovu. Ameriški veleposlanik na Kosovu Greg Delawie je vse strani pozval, naj se izogibajo nevarni retoriki in ostanejo v tem občutljivem času mirni.

Teroristični napad na vse Srbe

Srbski predsednik Aleksandar Vučić je po seji sveta za nacionalno varnost izjavil, da je umor Ivanovića teroristično dejanje. »Če storilcev ne bodo našli tisti, ki bi jih morali, jih bomo našli mi,« je poudaril Vučić. Beograd je od Eulexa in Unmika že pisno zahteval, naj srbskih državnim organom omogočita sodelovanje v preiskavi na ozemlju Kosova. Po Vučićevih navedbah imajo informacije, ki kažejo na morebitne storilce. Ocenil je, da morilec ni Srb, čeprav ima srbsko ime, ker tisti, ki je to storil, je to storil proti Srbom na Kosovu in Srbiji ter srbskemu narodu.

Srbska delegacija je prekinila dialog v Bruslju, kot je pojasnil Vučić, ker se je v senci vsakdanjih groženj nesmiselno pogajati. Prvaku vladajoče kosovske stranke Kadriju Veseliju, ki velja za gospodarja na Kosovu, je sporočil, da nikoli ne bo prišel do Niša, kot je grozil. Veseli je menda izjavil, da se Albanci ne bodo ustavili vse do Niša, Vučić pa mu sporoča, da ga lahko obiščejo le kot turisti.

Po njegovem mnenju na Kosovu ne vladata predsednik Hashim Thaçi, ki je varnostne sile pozval, naj čim prej razsvetlijo okoliščine umora, in premier Ramush Haradinaj, ki je menil, da uboj ne bi smel blokirati dialoga.

Vodja srbske diplomacije Ivica Dačić je ocenil, da gre za brezumno teroristično dejanje, ki ogroža celotno regijo. Direktor srbskega urada za Kosovo Marko Đurić je atentat označil za zločinsko in teroristično dejanje proti celotnemu srbskemu narodu, ki ga želijo potisniti v pekel spopadov. Cilj umora naj bi bil destabilizacija Kosova. Po njegovih navedbah, so v preteklih dneh Srbom grozili z vojno, ne da bi se mednarodna skupnost kakorkoli odzvala. Sklenil je z besedami, da morajo biti krivci kaznovani, ne glede na to, ali so za umorom albanski ali srbski kriminalci. Da je to poskus ustvarjanja kaosa na Kosovu in destabilizacije Srbije, je ocenil tudi predsednik Republike Srbske Milorad Dodik.

Neizprosni kritik politike Beograda do Kosova

Neznani napadalec je včeraj v Kosovski Mitrovici iz zasede streljal na vodjo civilne iniciative Srbija, demokracija, pravica Oliverja Ivanovića, ki je v bolnišnici podlegel ranam. Ivanovića je neznani storilec zadel s petimi strelji pred pisarno njegove stranke. Po poročanju lokalnih medijev je na Ivanovića najprej streljal od daleč, nato pa ga je ustrelil še iz neposredne bližine. Kosovska policija je nedaleč stran našla goreč avtomobil, kar kaže na to, da storilec po streljanju ni hotel pustiti sledi in je zato namerno zažgal vozilo.

Po koncu vojne na Kosovu je bil Ivanović ključni sogovornik zveze Nato, Združenih narodov in EU ter je veljal za zagovornika dialoga s kosovskimi oblastmi. Bil je eden redkih politikov kosovskih Srbov, ki je govoril albansko in ki je bil javno kritičen do politike Beograda do Kosova. Vodja misije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (Ovse) na Kosovu Jan Braathu ga je označil za enega najpomembnejših predstavnikov kosovskih Srbov v zadnjih dveh desetletjih, ki si je nenehno prizadeval za dobro svoje skupnosti in je bil dragocen sogovornik na Kosovu. Julija lani so neznanci zažgali njegov avtomobil v Kosovski Mitrovici. Napad je pripisal političnim vzrokom. Leta 2005 je bila pod njegov službeni avtomobil podtaknjena bomba. Ivanović je tudi prvi kosovski Srb, proti kateremu je na sodišču Eulexa potekal proces zaradi suma vojnih zločinov nad albanskim prebivalstvom. Leta 2016 ga je sodni svet misije EU na Kosovu Eulex obsodil na devet let zapora zaradi vojnih zločinov nad albanskim prebivalstvom. Spoznali so ga za krivega spodbujanja pobojev civilistov, ki so jih srbske paravojaške sile aprila 1999 zajele v Kosovski Mitrovici. V priporu je preživel dve leti, februarja lani je bila prvostopenjska sodba v prizivnem postopku razveljavljena, aprila pa so ga izpustili in mu dovolili, da se na ponovnem sojenju, ki se je začelo avgusta, brani s prostosti.

- **Hrvaške manipulacije z arbitražo. Zoran Potič. Delo, 18.01.2018, str. 1**

Reševanje spora o meji. Polovične in neresnične informacije o poteku tihe diplomacije še slabšajo odnose med državama Ljubljana – »Nikoli ni prišlo do tega, da bi se o čemerkoli dogovorili. Torej ni bilo nobenega dogovora o čemerkoli.« Tako se je na poročanje Večernjega lista, da sta se Hrvaška in Slovenija »daleč od oči javnosti« pogajali o vprašanju meje ter dosegli kompromisni okvir ali predlog za rešitev spora, odzval slovenski premier Miro Cerar.

Hrvaški časnik je pred skorajšnjim obiskom predsednika vlade Andreja Plenkovića v Bruslju včeraj objavil informacijo, da sta se Slovenija in Hrvaška že dogovorili za podpis protokola o reševanju spora o meji – drugače kot določa arbitražo –, a da si je premier Miro Cerar menda premislil. Ta je navedbe odločno zanikal, v vladnih krogih pa pravijo: »Gre za znane hrvaške spine.« Med hrvaškimi in slovenskimi uradniki že ves čas poteka tiha diplomacija. A ko se na znano dejstvo obesi vsebina sumljivega izvora, se, kot pojasnjujejo sogovorniki, začne sprevačanje dejstev (»spini«). Ključno je, komu so namenjeni. Zunanji minister Karl Erjavec je navedbe hrvaškega časnika označil za potrditev, da s sosednjo državo ni mogoče voditi ne uradne ne tihe diplomacije. Bivši veleposlanik na Hrvaškem Vojko Volk opaža, da se stališče Hrvaške spreminja in mehča, hrvaški poslovnež Branko Roglič pa opozarja, da je na obeh straneh meje veliko pametnih in dobronamernih, kar bi moralo dati rezultat.

- **Plenkovićeve manevri. Zoran Potič. Delo, 18.01.2018, str. 1**

Tema dneva

Ko želi katerakoli hrvaška vlada poslati kakšno sporočilo slovenski javnosti, tega ne stori na običajen način, ampak žgečkljivost prepusti svojemu rumenemu tisku, v tem primeru Večernjemu listu. Spomnimo se zgodbe o prisluškovanju slovenski agentki v postopku arbitraže. Najprej so objavili odmeven članek, nato pa prisluhe, ki so slovensko stran vrgli iz tira, v sam arbitražni proces pa zmetali toliko kamenja, da kolesje iskanja rešitev še zdaj močno škrti.

Isti časopis je včeraj objavil udarno novico, da je Slovenija v procesu tihe diplomacije domnevno privolila v ideje, ki jih je od poletja predstavljal hrvaški premier Andrej Plenković, a da si je slovenski premier Miro Cerar v zadnjem trenutku premislil oziroma se je odzval nedržavniško. Kako brati sporočila, ki jih je trosil »večernjak«?

Prvič, da Andrej Plenković ne odstopa od dvostranskega sporazuma med državama, ki bi posredno le delno uresničil arbitražno odločbo. Očitno je, da želi Hrvaška na morskem delu spremeniti potek meje in da bo Plenković to zagovarjal tudi pri predsedniku evropske komisije.

Drugič, jasno je, da se Plenković z objavami podrobnosti o tihi diplomaciji roga Cerarju in mu daje vedeti, da nanj ne računa več. Javna skrivnost je, da v vladajoči HDZ čakajo na razplet slovenskih volitev in prihod novega predsednika vlade, ki bi bil dojemljivejši za njihova stališča. Bivši zunanji minister Hrvaške niti imena ne skriva, koga si želijo videti na čelu prihodnje slovenske vlade.

In tretjič, objava polovičnih in zmanipuliranih informacij o poteku tihe diplomacije je poskus prevzema pobude v procesu na evropski komisiji. Hrvaška se tako kaže kot tista stran, ki daje pobude, Slovenija pa zavrača kompromise. Je bil torej Cerarjev obisk v Zagrebu kljub vsemu napačna odločitev, ker je Plenkoviću s tem odprl dodatni prostor za manevre, ki slovenskim interesom lahko škodijo?

- **Odtlenki tihe diplomacije med Ljubljano in Zagrebom. Zoran Potič, P. Ž. Delo, 18.01.2018, str. 3**

Arbitraža. Hrvaško medijsko sprevrčanje dejstev kot predpriprava na odhod Andreja Plenkovića k Jean-Claudu Junckerju Ljubljana – Niče v Sloveniji ne dvomi, da je udarna naslovnica hrvaškega Večernjega lista, v kateri razkrivajo domnevno ozadje tihe diplomacije med Slovenijo in Hrvaško, delo hrvaške vlade. Razkrivanje ozadij je problematično, kolikor so informacije, kot vse kaže, neresnične.

Po razglasitvi arbitražne odločbe 29. junija lani in po prihodu hrvaškega premiera Andreja Plenkovića v Ljubljani sredi julija so se predstavniki kabinetov obeh premierov zapletli v običajni proces dogovarjanja, kjer se je iskalo skupne točke za ponovno srečanje, tokrat v Zagrebu. Znano je, da je bilo najprej predvideno, da se premiera na temo implementacije arbitražne odločbe, kakor je to razumela slovenska stran, oziroma reševanja mejnega vprašanja, kot je to razumela hrvaška stran (ker zanje arbitraža ne obstaja več), spet sestaneta septembra.

Tiha diplomacija

V tem obdobju je potekala tudi tiha diplomacija, ki pa po naših podatkih ni naredila nobenega napredka oziroma se delegaciji držav nista mogli dogovoriti niti o dnevnem redu srečanja v Zagrebu, ki je bil 19. decembra. Naši viri pravijo, da so sestanki potekali na strokovni ravni, sestali so se nekajkrat, a sklepov ni bilo nobenih, ker je postalo jasno, da se o ničemer ni mogoče dogovoriti oziroma da na drugi strani ni posluha za dogovor o začetku implementacije arbitražne odločbe. Slovenska delegacija na teh pogovorih ni ničesar podpisala, pojasnjujejo naši dobro obveščeni viri.

Medtem ko je Slovenija polletno obdobje po razglasitvi arbitražne sodbe izkoristila za priprave na implementacijo, smo na hrvaški strani najprej spremljali zanikanje sodbe, nato pa po ovinkih ponudbe o dvostranskem sporazumu, v katerega bi vnesli vse elemente arbitražne odločbe. In na tej točki so se z objavami v Večernjem listu razkrili pravi nameni Hrvaške. Na hrvaški strani trdijo, da je slovenska stran po sedmih sestankih tihe diplomacije na strokovni in politični ravni »daleč stran od oči javnosti«¹ privolila v kompromisni predlog reševanja spora o meji, ki da ga je Plenković menda ponudil Cerarju. Tako imenovani protokol o meji, ki ga je Plenković večkrat javno omenjal, naj bi se v delu o poteku meje celo dogovorili o drugačnem poteku meje tako na kopnem kot na morju. V časniku nato zapišejo, da je domnevni rezultat tihe diplomacije padel v vodo, ker da si je tik pred prihodom v Zagreb Cerar premislil, pri čemer ugibajo, ali se je to lahko zgodilo zaradi pozivov, naj ničesar ne podpisuje, ali mu je zmanjkalo »državniškega poguma«².

Nič ni res

Miro Cerar je trikrat zanikal navedbe hrvaškega časnika. »S Hrvaško ni bilo dogovora na nobeni ravni. Navedbe Večernjega lista o dogovoru s Hrvaško so popolnoma neresnične! Slovenija si je v šestmesečnem obdobju za pripravo implementacije arbitraže prizadevala za dialog. Žal pa Hrvaška še vedno zavrača uveljavitev, čeprav je to njena mednarodnopravna obveznost,«³ je zatrdil Cerar. Oglasil se je tudi minister Karl Erjavec, ki je pojasnil, da je bil seznanjen s procesom tihe diplomacije, a podrobnosti ni poznal. V tem smislu je treba spomniti na njegovo izjavo pred Cerarjevimi odhodom v Zagreb, ko je javno dejal, da upa, da premier ne bo ničesar podpisoval. Zunanji minister pravi, da za tiho diplomacijo potrebuješ verodostojnega in kredibilnega partnerja, tega pa v tem primeru ni bilo in to se je spet potrdilo z objavo v Večernjem listu, pravi Erjavec.

Vzroke za objavo polovičnih informacij o diplomatskih naporih države, pravijo poznavalci, je najbrž treba iskati v dejstvu, da Andrej Plenković ne more priti v Bruselj na sestanek k predsedniku evropske komisije (EK) Jean-Claudu Junckerju praznih rok.

Znano je, da je Plenković potrdil, da se bo sredi februarja odpravil k Junckerju na posebno srečanje, pogovarjala pa se bosta o vseh ključnih temah za Hrvaško, vključno z odnosi s Slovenijo.

Evropska komisija se do zdaj še ni intenzivneje angažirala pri reševanju slovensko-hrvaške arbitražne zagate. Prejšnji teden so slovenski viri sicer napovedovali, da se predsednik evropske komisije Juncker utegnil že do konca meseca srečati z obema premieroma. To do zdaj še ni bilo potrjeno. Tudi glede napovedi, da naj bi slovensko stran vložila tožbo pred sodiščem EU, so v Bruslju pojasnjevali, da ne komentirajo napovedi, ampak le dejstva. Je pa prvi podpredsednik evropske komisije Frans Timmermans v tork v Strasbourgu pojasnil, da je sam in tudi Juncker v stiku z obema vladama. Evropska komisija sicer želi, da bi se državi dogovorili, kako bosta uveljavili arbitražno razsodbo. Njeno uspešno izvajanje je po Timmermansovem mnenju povezano tudi z uspehom prihodnje širitve na Balkan.

- **Avstrijec v Berlinu za boljše zaščito zunanjih meja EU. Barbara Kramžar, dopisnica. Delo, 18.01.2018, str. 6**

Sebastian Kurz pri Angeli Merkel. Za ljudskega prvaka je Nemčija kljub preprirom zaradi begunske krize najpomembnejša sosedna in partnerica

Berlin – »Nemška pozicija je zdaj znatno bliže naši kot pred dvema letoma,«⁴ je avstrijski kancler Sebastian Kurz ob obisku pri kanclerki Angeli Merkel komentiral odnose med sosedama. Vendar Dunaj nasprotuje večjim pristojnostim Bruslja, sredinska Nemčija pa se vse bolj strinja z evrskimi predlogi francoskega predsednika Emmanuelu Macrona.

Za komaj 31-letnega ljudskega prvaka Avstrije je Nemčija kljub preprirom zaradi begunske krize najpomembnejša sosedna in partnerica, in res je gospodarsko, turistično in drugo sodelovanje več kot odlično. Tudi krščanskodemokratska prvakinja Nemčije ne vidi veliko stvari, ki bi ločevale državi, z izjemo avstrijske pritožbe na evropskem sodišču zaradi nemških vinjet, »potem ko nam je Avstrija sploh pokazala, kaj so vinjete«⁵.

Sebastian Kurz je pripomnil, da imajo sosedje in prijatelji kdaj tudi različna mnenja, že v intervjuju za časopis FAZ pa je našel tudi razumevajoče besede za nemški pristop do begunske krize. Po njegovem je tudi ta država, kot številne druge evropske, preprosto podcenila, koliko ljudi se je pripravljeno podati na pot, če vidijo, da so meje odprte.

Položaj se lahko poslabša

Mladi avstrijski konservavec je opozoril, da krize še ni konec in se lahko položaj vsak trenutek poslabša, namesto razprav o prerazdeljevanju beguncev pa EU priporoča osredotočenje na zaščito zunanjih meja. O priseljevanju ne smejo odločati tihotapci z ljudmi. Nemška prvakinja je poudarila nujnost partnerstva z državami, iz katerih prihajajo begunci, na tiskovni konferenci pa ni omenila avstrijskih načrtov za obračunavanje z begunci, ki so globoko sporni vsaj pri njeni morebitni socialdemokratski vladni partnerici, med njimi odvzem denarja ali le najnujnejša oskrba. V SPD so povedali, da tudi zaradi drugih ukrepov skrajno desne vlade na Dunaju prejemajo klice na pomoč iz vrst avstrijskih levičarjev.

Krščanskodemokratska kanclerka bo novo dunajsko vlado, v kateri sodelujejo tudi nacionalistični svobodnjaki, ocenjevala po dejanjih, a se kljub pozitivnim besedam že kažejo nesoglasja. Medtem ko Sebastian Kurz nasprotuje večjim pristojnostim Bruslja ter povečanju finančnih obremenitev za neto plačnike, skupni dokument CDU/CSU in SPD pred začetkom koalicijskih pogajanj govori o finančni okrepitvi EU. Nemška sredinska politika se poleg tega vse bolj usmerja k predlogom francoskega predsednika Emmanuela Macrona za okrepitev evrskega območja.

Razveseljive novice

Nacionalistično-konservativna Avstrija je tudi blizu vzhodnoevropskim dvomljivcem o nekaterih pristojnostih EU, tudi Poljske, katere zunanji minister Jarek Czaputowicz je včeraj obiskal nemškega kolega Sigmarja Gabriela. V Bruslju in Berlinu so ogorčeni zaradi poljskih posegov v pravno državo, v nemški prestolnici pa še dodatno zaradi prizadevanj za gigantske odškodnine več kot tri desetletja po koncu druge svetovne vojne. Z zahodne meje za sredinsko Nemčijo prihajajo bolj razveseljive novice. Prav na dan visokega avstrijskega in poljskega obiska v Berlinu je vrsta uglednih nemških in francoskih ekonomistov objavila francosko-nemški koncept reform evropske monetarne unije.

Ukrepe za večjo odpornost evrskega območja proti krizam ter hkratno zagotovitev solidnih financ in gospodarske rasti predlaga tako voditelj Münchenskega inštituta Ifo Clemens Fuest kot predsednik berlinskega DIW Marcel Fratzscher, ki sta bila v preteklosti pogosto na nasprotnih bregovih, skupaj z njima pa Agnès Bénassy-Quéré s pariške univerze, Markus Brunnermeier s Princetona, Henrik Enderlein in Jean Pisani-Ferry iz Hertie School of Governance, Emmanuel Farhi s Harvarda, Isabel Schnabel iz nemške skupine gospodarskih modrecev in drugi.

- **Srečni naj srečo delijo z manj srečnimi. Intervju: Fails Pašič Bišič, predsednica društva Up. Pogovarjal se je Blaž Račič. Delo, 18.01.2018, str. 11**

Deseta obletnica društva Up. Predsednica Fails Pašič Bišič pravi, da je revščina nevarnejša od medetničnih sporov, terorizma in fundamentalizma

Jesenice – »Zavedamo se, da je družba močna takrat, ko je močan njen najšibkejši člen,« ob deseti obletnici delovanja društva Up z Jesenic pravi njegova predsednica Fails Pašič Bišič. V tem času so pomagali mnogim, ki so se znašli v stiski zaradi bolezni, starosti, izgube službe, pa tudi beguncem in drugim deprivilegiranim.

Zakaj je nastalo društvo Up?

Osnovni namen je bil, ponuditi alternativo vpeljanemu sistemu socialne, humanitarne in razvojne pomoči. Nevladne organizacije lajšamo socialno breme države in zadovoljujemo obstoj petih osnovnih potreb, po hrani, zatočišču, izobrazbi, zdravstvu in ekonomskem preživetju – kjerkoli in kadarkoli je mogoče. Glede na socialno nepravilnost, s katero se srečuje svet, smo načrtno postali glas stigmatiziranih, deprivilegiranih, osamljenih, bolnih, pozabljenih. Želimo biti katalizator, inspiracija in motivacija srečnim ljudem, da svojo srečo delijo z manj srečnimi. Prepričani smo, da ima vsak človek, ki je zmožen poskrbeti zase, možnost poskrbeti tudi za kogarkoli drugega.

V katere dejavnosti usmerjate največ energije?

V opolnomočenje in socialno aktivacijo, izobraževanje ter sistemske in inovativne rešitve za področje socialnega varstva, v socialno podjetništvo, vse to za preprečevanje revščine in zdrsa vanjo. Zavedamo se, da revščine ne ustvarjajo revni, temveč ekonomski in socialni sistemi. Če svoje življenje kreiramo na domnevah, ki podcenjujejo človeške zmožnosti, potem smo tudi sami ustvarjalci revščine.

Kdo vse deluje v društvu? Koliko imate članov, prostovoljcev?

Društvo je odvisno od poslovanja z državo oziroma razpisanih sredstev. Brez prostovoljcev in njihovega prispevka bi delovalo zelo okrnjeno. V naši bazi prostovoljcev imamo evidentiranih več kot 300 oseb, ki se različno vključujejo v projekte in programe, ki jih izvajamo. Vse, kar želimo doseči, je odvisno od našega razmišljanja. Svet v nas in okoli nas ustvarjamo glede na stanje svojega duha.

Do katerih spoznanj ste prišli z delom v društvu? V kakšnem svetu živimo?

Spoznali smo, da je revščina nevarnejša od medetničnih sporov, terorizma, fundamentalizma. Posameznike vodi v brezup in brezupna dejanja. Je najresnejša grožnja svetovnemu miru. Med bogatimi narodi so vojne zelo redke. Ko se zgodi, da so kršene človekove pravice eni osebi, se ljudje aktivirajo, zbudijo in protestirajo. Ko ta kršitev zajame pol svetovnega prebivalstva, ljudje odvrnejo pogled in nadaljujejo svojo pot. Ljudje morajo dobiti in imeti jasno predstavo o tem, v kakšnem svetu želijo živeti. V mirnem, socialnem, pravičnem, bogatem ... V svetu, ki se spreminja s svetlobno hitrostjo, to ni samoumevno in je treba prevzeti odgovornost za spremembe, ki bi se lahko zgodile, a se niso.

Kakšna je vloga države? Zdi se zadovoljna, saj jo nevladni sektor kot producent socialnih storitev razbremenjuje.

Socialna politika naj bi pripomogla k zmanjševanju socialnih stisk. In od socialne države pričakujemo, da bomo dostojno živeli vse svoje življenje, ne glede na starost in vlogo v družbi. Participacija nevladnih organizacij v civilni družbi, zlasti tistih, ki prispevajo k družbeni kohezivnosti, in partnerstvo z vlado sta lahko ključna dejavnika za implementacijo socialnih sistemov in korekcijo vsega nepravilnega. Nevladne organizacije so podaljšana roka vladnih sistemov, žal pa samo z 0,7 odstotka zaposlenih naredimo velike spremembe.

Kako javnost sprejema vaše delo?

Določeni cilji in projekti zahtevajo podporo okolja, in če je organizacija sposobna to podporo tudi pridobiti, govorimo o visoki stopnji socialnega kapitala. Zaupanje in kooperativnost sta temelj vsake organizacije. Javnost je lahko zelo dialoška ali pa zelo konfliktna. V času begunske krize, ko smo bili 24 ur na dan prisotni na meji in v obmejnem prostoru ter asistrali

državi in se z njo usklajevali, so nam to mnogi očitali. Človek, ki se ukvarja s humanitarnim delom, ne more in ne sme imeti miselnih ovir. Enako bi se odzvali, če bi begunski val krenil iz Ukrajine.

Kaj pričakujete v prihodnjih desetih letih? Kaj vas skrbi?

Najboljša pomoč je tista, ki bo posameznika vključila v aktivno življenje in ga pri tej aktivnosti ohranila dlje časa. Svet se spreminja in človek se mora spreminjati z njim. Če smo posodobili sisteme in način življenja, je treba »posodobiti« tudi filozofije in strukture naših življenj. Oblike izobraževanja naj bodo bolj življenjske in manj šolske. Biti aktiven del skupnosti oziroma družbe in se potrditi kot posameznik, mora biti in ostati življenjski cilj. Skrbijo me tisti, ki občutka pripadnosti nikoli ne bodo razvili. En človek je dovolj, da uniči vse tisto, kar so drugi ustvarjali desetletja. Zato je naloga vsakogar, ki je svojo pripadnost družbi že utrdil, pomagati tistim, ki to pot še iščejo.

- **Za razumevanje in dialog v katalonski politiki. Z. R. Delo, 18.01.2018, str. 24**

Ustanovna seja. Levičarski independentist Roger Torrent je novi predsednik katalonskega parlamenta Roger Torrent je novi predsednik regionalnega parlamenta v Barceloni, so včeraj izglasovali katalonski poslanci. Politik iz Republikanske levice Katalonije (ERC) je takoj po nastopu funkcije izjavil, da si bo zadal nalogo povrniti suverenost katalonskim institucijam. Trdil se bo »za razumevanje in dialog v regionalni politiki«, zato je brž pozval poslanske kolege, da ga pri tem podprejo.

Ustanovno sejo so vodili najstarejši poslanec, 75-letni Ernest Maragall, ter dva najmlajša izvoljena predstavnika ljudstva Gerard Gómez del Moral in Rut Ribas. Na glasovanju so za predsednika izbrali Torrenta – podprlo ga je 65 poslancev, proti jih je glasovalo 56, o njegovem imenu pa se je preigravalo že prej – in imenovali so še druge člane predsedstva. Tokratne razmere so posebne, zato niti uvodni nagovor ni bil samo formalnost, ampak se je Ernest Maragall postavil v bran odstavljenim politikom za zapahi oziroma v Bruslju. Dejal je, da so bili rezultati volitev 21. decembra potrditev izida referendumu 1. oktobra in so pokazatelj katalonske družbe: njene raznovrstnosti in kompleksnosti. Da bi se ta tesneje »zlepila«, si bo prizadeval tudi independentist Torrent, ki je včeraj opozoril na nekatere bolj pereče teme: sobivanje, feminizem, socialna pravičnost in demokratična načela, spoštovanje volje ljudstva.

Da ne bi bilo aretacij

Trije independentistični poslanci, ki so v priporu: Oriol Junqueras (Republikanska levica Katalonije), Joaquim Forn in Jordi Sánchez (Skupaj za Katalonijo), so o novem predsedstvu glasovali izza zapahov, medtem ko peterica poslancev v izgnanstvu v Bruslju ni zaprosila za glasovanje prek pooblaščenec, saj je upala, da njihovi glasovi ne bodo potrebni za izvolitev »njihovega« predsedstva. V Katalonijo pa niso prišli, saj bi tvegali aretacijo. Po drugi strani je uradni Madrid v torek jasno povedal, da bodo na ustavnem sodišču problematizirali vse morebitne »belgijske« glasove v katalonskem parlamentu. Za konec januarja je napovedana seja, na kateri naj bi izvolili tudi novega katalonskega predsednika. Ponovni kandidat ERC in zveze Skupaj za Katalonijo je dosedanji predsednik Carles Puigdemont: kako naj bi ta vodil Katalonijo od daleč, pa ne ve nihče. Neredki Katalonci si med tem želijo, da bi se katalonska politika – tudi v odnosu do Madrida – vendarle premaknila naprej: da bodo na dnevnem redu še druge teme, ne samo razdvajajoče osamosvajanje.

Vestnik, Murska Sobota

- **Zakaj denar prehiteva projekte. Majda Horvat. Vestnik, Murska Sobota, leto LXX, št. 3, 18. januarja 2018, str. 1/2**

Za lendavski nogomet iz Madžarske še štiri milijone evrov

Madžarska vlada je za lendavski nogomet namenila osupljivo veliko denarja, ob samih zneskih pa je presenetljivo tudi to, da je bil denar odobren, še preden so sploh pripravljene projekti za gradnjo športnih in spremljajočih objektov ter znan finančni okvir

Madžarska vlada je konec lanskega leta namenila za dokončanje projekta ustanovitve nogometne akademije in dijaškega doma v Lendavi dodatnih 1,3 milijarde forintov oziroma nekaj več kot 4 milijone evrov. Pogodba še ni podpisana in sredstva še niso nakazana, je povedal Ferenc Horvath, predsednik Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti (PMSNS), zato podrobnosti niso znane, je še dejal. Kot smo že poročali, je PMSNS dva milijona evrov za izvedbo projekta prejela že konec leta 2016, manjšinska krovna organizacija pa je potem 4. septembra lani 1,8 milijona evrov nakazala nogometnemu klubu (NK) Nafta 1903, in sicer na posebni račun. Ta prenos so opravili na osnovi sklenjene tripartitne pogodbe med PMSNS, skladom za zamejske Madžare Bethlen Gabor Alap in NK Nafta 1903 in tudi zato, da se v izvedbo tega športnega projekta vključi strokovna organizacija, je takrat pojasnil Horvath, kar pa krovna organizacija ne more biti. S tem denarjem so doslej kupili dve vozili za prevoz športnikov, športne drese in rekvizite, Igor Magdič, član upravnega odbora in tiskovni predstavnik NK Nafta 1903, pa nam je tudi povedal, da bo denar iz prvega svežnja namenjen gradnji objektov ob dvojezični srednji šoli.

Zemljišče pri dvojezični srednji šoli oddano

Nogometni klub je namreč decembra lani prejel sklep lendavske občine, da mu daje v dolgoročni najem zemljišči ob srednji šoli, kjer naj bi zrastle moderni vadbeni center. Imel bo dve oziroma tri igrišča z umetno travo, igrišče za odbojko in manjšo tribuno, tu pa naj bi stal tudi nastanitveni objekt oziroma dijaški dom. Občina je javni razpis za zbiranje ponudb za brezplačno podelitev stavbne pravice za največ 20 let objavila 20. novembra, in sicer za dve parceli, eno pred objektom dvojezične srednje šole in drugo za obstoječimi športnimi površinami pri tej šoli, ter z namenom, da se tu zgradijo objekti in naprave za športne dejavnosti. Projekt poteka v skladu s pogodbo, je povedal Horvath, nadzor nad izvajanjem pa opravlja ustanova Bethlen Gabor Alap.

Dodatni denar, ki ga je madžarska vlada decembra odobrila za razvoj lendavskega nogometa, pa naj bi bil namenjen za postavitev glavnih nogometnih objektov, je povedal Magdič, zgradili bi jih na območju med Termami Lendava in vasjo Trimlini, ki je po prostorskih dokumentih že namenjeno za turistično in športno dejavnost. Lastništvo je tu razdeljeno med družbo Sava Turizem, ki ima štiri hektarje zemlje, in lendavsko občino, ki je lastnica petih hektarjev. Čeprav pogodbe

o novih štirih milijonih evrov še ni, lahko pričakujemo, da bo tripartitna pogodba med istimi akterji sklenjena tudi za ta denar.

Kdo bo gradil v Lendavi, ni vprašanje

Madžarska vlada je za lendavski nogomet namenila osupljivo veliko denarja, ob samih zneskih pa je presenetljivo tudi to, da je bil denar odobren, še preden so sploh pripravljene projekti za gradnjo športnih in spremljajočih objektov ter znan finančni okvir. Koliko bo vse to sploh stalo, je torej videti kot povsem nepomembno vprašanje, prav tako je videti, da so stvari zastavljene tako, da morajo projekti slediti višini odobrenih sredstev. To pa je skregano z logiko financiranja z javnim denarjem. Kljub temu da projektov ni oziroma niso bili razgrnjeni javnosti in da je še nekaj neznank tudi glede prostorske umestitve glavnih športnih objektov, je Horvath za nekatere medije že izjavil, da bi bil lahko športni center pri srednji šoli dokončan do konca leta 2019.

Ugibanj o tem, kdo naj bi gradil v lokalnem okolju, ni, saj naj bi bilo samoumevno, da bo posel dobil Gabor Vegh, madžarski podjetnik in od lanskega poletja predsednik NK Nafta 1903. Po nekaterih navedbah medijev bo njegovo gradbeno podjetje Pharos 95 do leta 2020 zgradilo kar 32 nogometnih stadionov, za ta program pa je Madžarska že rezervirala 686 milijonov evrov. Vegh se tudi giblje v družbi poznanih madžarskih gradbincev, ki nastopajo še v vlogi podpornikov in lastnikov madžarskih nogometnih klubov, znano pa je tudi, da so ti blizu Viktorju Orbanu, predsedniku madžarske vlade.

Kam vodi rdeča nit

Madžarska vlada je torej pohitela z odobritvijo denarja za gradnjo športne infrastrukture v Lendavi, njena naklonjenost lendavskemu projektu pa vzbuja pozornost tudi zato, ker sovpada z volilnim letom v Sloveniji in odločanjem o gradnji drugega železniškega tira od Divače do Kopra. V času volitev so mediji pomembno orodje za prepričevanje volivcev in nobena skrivnost ni, da so Madžari lani postali pomembni lastniki dveh medijev opozicijske stranke SDS, Nove 24 TV in Demokracije, ter ju tako rešili iz finančnih težav. Na površje so zdaj prišle tudi informacije, da je imela podjetnica iz BiH Dijana Đudić, ki je stranki SDS posodila za potrebe priprav na volitve 450 tisoč evrov, račun na Madžarskem in nanj je nekaj dni pred nakazilom posojila SDS 50 tisoč evrov nakazal za najete tuje delavce tudi podjetnik iz Spodnje Ščavnice.

Skratka, madžarski gradbeni velikani so pomemben finančni vir za nogomet, napajali pa naj bi tudi druga polja, pomembna za utrjevanje oblasti v sosednji državi, ugotavljajo poznavalci. Ali si ti lahko zato obetajo posel pri gradnji drugega tira v Sloveniji? Čeprav naj bi bila vsebina pobude za sklenitev sporazuma med Slovenijo in Madžarsko glede sodelovanja pri gradnji drugega tira skrivnost, je v političnih krogih že znano, kaj hoče sosednja država. Predlaga, da bi sama izvedla del javnih naročil, povezanih z gradnjo drugega tira, in tudi izbrala izvajalce gradbenih poslov, vrednih približno 45 milijonov evrov.

- **Tistim iz revnih držav bi vzeli več. Majda Horvat. Vestnik, Murska Sobota, leto LXX, št. 3, 18. januarja 2018, str. 3**

Avstrija bi znižala otroški dodatek za tuje otroke

Avstrijski otroški dodatek prejema leta 2016 deset tisoč slovenskih otrok, sprememba bi prejemke oklestila za 15 odstotkov

Nova avstrijska vlada je pred dnevi na svoji prvi klavzuri sprejela odločitev, da izpolni predvolilno obljubo, in uresniči, kar ni uspelo prejšnji vladi, da zniža otroške dodatke tujcem v Avstriji, in sicer na raven življenjskih stroškov države, iz katere prihajajo. O tej spremembi, ki bo seveda najbolj prizadela družine tujih delavcev iz držav z najnižjim življenjskim standardom, bo odločal še avstrijski parlament, obraniti pa jo bo treba tudi pred Brusljem, ki je zaradi avstrijskega predloga, ki ni v duhu vrednot in prava Evropske unije, že na nogah. Tudi zato, ker napovedano zniževanje otroškega dodatka ne izhaja samo iz potrebe po varčevanju, ampak iz negativnega odnosa do tujcev. Ta pa se je okreplil v zadnjem času zaradi migracijskih gibanj.

Nestrpnost do tujcev se krepi

»Predlog izhaja iz njihovega poudarjanja – mi Avstrijci, mi Avstrijci. To je FPÖ, svobodnjaška stranka, enako pa je naravnana tudi ÖVP, ljudska stranka,« je povedala sogovornica iz Prekmurja, ki je v Avstriji zaposlena že nekaj let in lahko zaradi osebnih okoliščin zelo neposredno spremlja dejansko razpoloženje Avstrijcev do tujcev. Kot je dejala, opaža tudi, da avstrijska Štajerska postaja strankarsko vse bolj »modra« in da se nestrpnost do tujcev izrazito krepi predvsem ob mejah s Slovenijo, Madžarsko in Slovaško, veliko manj pa ob meji z Italijo. »Pogosto lahko slišimo, da tujci jemljemo delovna mesta domačinom, kar seveda ni res, saj je za nekatera delovna mesta v Avstriji zelo težko najti domačo delovno silo. Dejstvo pa je tudi, da če bi jo zapustili vsi tuji delavci, bi se sistem zrušil,« pripoveduje sogovornica in doda, da vsi Avstrijci vendar ne razmišljajo tako. Predlog za zniževanje otroškega dodatka ima dokaj široko podporo množic ravno v tem času predvsem zaradi krepitve negativnega odnosa do migrantov in azilantov. Avstrijce namreč moti to, da ne delajo oziroma dela le eden od članov družine, preostali pa potem živijo od socialnih prejemkov. Avstrija je namreč še vedno zelo socialna država, poudari sogovornica, in to izkoriščajo ne samo tujci, ampak tudi domačini.

Otroški dodatek za vsakega otroka

V Avstriji je otroški dodatek univerzalna pravica in se kot pomoč družini izplača za vsakega otroka ne glede na dohodek staršev. Višina otroškega dodatka raste s starostjo otroka in z vsakim naslednjim otrokom, izplačuje pa se najdlje do otrokovega 24. leta. Otroški dodatek ali pomoč družini za dojenčka kot prvega otroka znaša v letošnjem letu na mesec 111,80 evra, za študenta pa 162 evrov. V tem letu se je otroški dodatek zvišal na osnovi dviga življenjskih stroškov za 1,9 odstotka. Ob otroškem dodatku družina dobi za vsakega otroka še dodatnih 58,40 evra na mesec in za vsakega šoloobveznega otroka septembra še 100 evrov za nakup šolskih potrebščin. Migranti ali obmejni delavci morajo vlogo za otroški dodatek najprej vložiti v Sloveniji, in če je ta zavrnjena, družina prejme avstrijski otroški dodatek v celotnem znesku. V drugem primeru Avstrija izplača le razliko otroškega dodatka do zneska, kot velja pri njih.

Slovenski delavci bi izgubili 15 odstotkov

In katere spremembe želi uzakoniti avstrijska vlada? Predlaga, da bi se višina otroškega dodatka za tuje otroke prilagodila življenjskemu standardu države, iz katere izhajajo tuji delavci. Ta predlog naj bi parlament obravnaval junija ali julija, veljati

pa naj bi začel z letom 2019. S tem ukrepom bi Avstrija, ki je v letu 2016 izplačala skupaj za 4,4 milijarde evrov otroških dodatkov, na leto privarčevala skoraj 100 milijonov evrov.

V letu 2016 je izplačala otroške dodatke za 132 tisoč tujih otrok v skupni višini 273 milijonov evrov. Z uveljavitvijo napovedanih sprememb bi največ izgubili Madžari, saj izhajajo iz države z bistveno nižjim standardom, kot ga ima Avstrija, ta jim je v letu 2016 izplačala za skoraj 39 tisoč otrok 80,4 milijona evrov otroških dodatkov. Slovenski delavci, zaposleni v Avstriji, so v istem letu prejeli za 10.670 otrok 22 milijonov evrov otroškega dodatka, po uveljavitvi sprememb pa bi izgubili približno 15 odstotkov prihodkov.

Tudi lani v Avstriji več naših delavcev

Natančnega podatka, koliko otrok iz Pomurja prejema avstrijski otroški dodatek, ni mogoče dobiti, se mu pa lahko vsaj približamo s podatkom o številu delavcev v regiji s tujim zdravstvenim zavarovanjem in po njih zavarovanih družinskih članih. Večina tujih delavcev je namreč zaposlena v Avstriji, podatek o zavarovanih družinskih članih pa zajema tudi zakonce, čeprav je tudi teh malo. Zadnji dan lanskega leta je imelo tuje zdravstveno zavarovanje 3.445 oseb (dnevni migranti in obmejni delavci, zaposleni v državah EU, ki se vsaj dvakrat na mesec vračajo domov), po njih pa je bilo zavarovanih 1.568 družinskih članov.

Število teh delavcev se je v zadnjih petih letih povečalo za okrog 1.400 in družinskih članov za približno 400. Dodajmo še, da vsi delavci iz Pomurja, ki delajo v Avstriji, niso prijavljeni v zavarovanje doma. Nekateri želijo, da jih delodajalec prijavi v Avstriji, kjer tudi uporabljajo zdravstvene storitve, doma pa v nujnih primerih uporabljajo tujo evropsko kartico zdravstvenega zavarovanja.

Ostro nasprotovanje predlogu

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je že sporočilo, da takšnim pobudam ali predlogom, ki bi kršili pravice slovenskih državljanov, zaposlenih v Avstriji, odločno nasprotuje. »Če bi dejansko prišlo do sprejetja takšne zakonodaje, bo Slovenija sprožila vse postopke, ki so ji na voljo, v skladu s pravom EU,« so se na ministrstvu odzvali na morebitno spremembo avstrijske zakonodaje.

Mario Fekonja, ki vodi Sindikat delavcev migrantov Slovenije, je prav tako napovedal, da razmišljajo, da bi sprožili ustavno presojo zakona na avstrijskem ustavnem sodišču in tudi vložili tožbo na evropskem sodišču. Šlo naj bi za očitno kršenje pravic, ki jih določa evropska uredba o koordinaciji sistema socialne varnosti. Po tej uredbi imajo namreč tuji delavci enake pravice iz zavarovanja kot državljanji države, v kateri so zavarovani. Gre za načelo enake obravnave oziroma nediskriminacije in za to, da tuji delavci plačujejo enako visoke prispevke kot državljanji Avstrije.

- **Dragocen vpogled v kulturno dediščino. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXX, št. 3, 18. januarja 2018, str. 16**

Zbornik, posvečen 300. obletnici izida prve knjige v prekmurskem jeziku

Enajst strokovnjakov o pomenu zapisane besede v maternem jeziku – Vse se je začelo s Francem Temlinom

»Ta zbornik in še prej istoimenski simpozij Zapisana beseda ostane – Littera scripta manet sta med najpomembnejšimi prispevki za razumevanje Evangeličanske cerkve ter protestantizma in reformacije pri nas,« je povedal škof Evangeličanske cerkve na Slovenskem Geza Filo. Omenjeno knjižno delo je plod mednarodnega simpozija, ki je bil leta 2015 v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota ob 300. Obletnici izida prve prekmurske tiskane knjige Mali katekizem Franca Temlina in ob 500. obletnici začetka reformacije. Dogodki v letih 1715 in 1517 pa so imeli epohalne razsežnosti in niso zaznamovali le religije, ampak tudi kulturo, družbo in še kaj. Zbornik, za katerega je svoje prispevke prispevalo enajst strokovnjakov iz Slovenije in tujine, je uredila dr. Klaudivja Sedar in ga tudi podrobneje predstavila.

Prvih 48 strani

Naj spomnimo, da je bil povod za mednarodni simpozij knjižica Franca Temlina Mali katekizem, ki velja za prvo znano tiskano knjigo v prekmurskem jeziku. Temlin je leta 1715 po madžarski predlogi v prekmurski jezik prevedel Lutrov Mali katekizem, da bi tako širil osnove protestantske vere. Ravno ta knjižica na 48 straneh pa je pomembno prispevala, da so različni avtorji v prihodnjih letih napisali in izdali okoli 300 knjig in tiskov v prekmurskem jeziku ter vplivali tudi na narodnostno prebujenje Prekmurcev in da smo v vihri pritiskov in ob ločenosti od matičnega naroda ostali Slovenci. Zbornik Zapisana beseda ostane je razdeljen v dva sklopa, in sicer na zgodovinsko-kulturni in jezikovni horizont ter na kulturno in literarnozgodovinsko razsežnost. Mag. Franc Kuzmič v uvodu oriše kulturni in jezikovni horizont ter ključne zgodovinske okoliščine, ki so pomembni za razumevanje, zakaj in kako je v Prekmurju na začetku 18. stoletja nastala prva tiskana knjiga. Spregovori tudi o slovstvenem delu prekmurskih protestantov, katoličanov in o začetku razvoja posvetne književnosti.

Začeli so pisati v maternem jeziku

S tem, kako učen in izobražen je bil Temlin, o katerem je malo znanega, nas v svojem prispevku seznanja dr. Klaudivja Sedar in omeni njegove ključne življenjske in študijske postaje. Med njimi izobraževalni središči Bratislavo in Banskó Bistrícó, kjer se je, kot mnogi prekmurski protestanti, dijaki in študenti, na tamkajšnjem liceju šolal in navdihoval tudi Temlin. Bogastvo knjižnic in arhivov v omenjenih krajih na Slovaškem je preučeval in raziskoval mag. Geza Erniša in predstavil nekaj zanimivih podrobnosti, pri tem je tudi nakazal, da je še veliko neraziskanega, kar bi lahko dopolnilo sliko in poznavanje protestantizma v Prekmurju. Dr. Marko Jesenšek v svojem prispevku primerja prekmurski jezik Temlinovega (1715) in Kardoševega katekizma (1837), ki sta oba prevoda Lutrovega Malegakatekizma in sta bila priprava na prevod Svetega pisma v prekmurski knjižni jezik, do česar pa zaradi oblikovanja enotne knjižne norme sredi 19. stoletja ni prišlo. Dr. Mojca Kumin Horvat je Temlinov jezik predstavila na besedotvorni ravni, kar doslej še ni bilo proučeno, ugotavljala je tudi aktualnost Temlinovega samostalniškega besedja v sodobnem prekmurskem narečju in dodala slovarček Temlinove samostalniške leksike.

Vplivi na kulturo in umetnost

V drugem delu zbornika dr. Lajos Bence v prispevku Protestantizem in tiskarstvo v Trubarjevem času na dvoru dolnjelendavskega grofa Banffyja prikaže kulturni razcvet Lendave v obdobju 1545–1595 ter kako so mecen Banffyji podpirali kulturo in umetnost. Takrat so se tiskale knjige, znamenite Postille Györgya Kulcsarja iz leta 1574 pa so vrh

tedanjega literarnega ustvarjanja. Dr. Alojz Jembrih predstavi prvi hrvaški katekizem, kije bil natisnjen leta 1561 v glagolici, ter ga primerja s katekizmom, ki je izšel tri leta pozneje, napisan pa je v latinici. Primerja ga tudi s Temlinovim katekizmom. Dr. Robert Hajszan Panonski pa predstavi katekizem hrvaškega protestantskega pisca Stipana Konzula Istranina. Zadnji del zbornika je posvečen literarnemu ustvarjanju, ki je sledilo prvim tiskom. Franci Just v prispevku Od piknika do operete na podlagi tednika Amerikanski Szloencov glász prikaže živahno dramsko-gledališko dejavnost prekmurskih izseljencev v Betlehemu v ZDA, ki je doseglo vrh v obdobju 1925–1935. Podrobneje je predstavljeno prekmursko betlehemsko gledališče, kako so delovali in tudi njihov repertoar. Lotevali so se raznovrstnih, največkrat pa lahkotnejših besedil, večinoma je šlo za priredbe, nekaj pa je bilo tudi avtorskih del. Vključil je tudi dve deli, ki doslej ni bili evidentirani, to sta Sveta Elizabeta in Ciganski doktor.

Natančnejšega pregleda mladinske književnosti v Prekmurju in o njem se je lotila dr. Dragica Haramija, ki je zbrala literarna dela v knjižni obliki in periodiki. Pri tem oblikuje tri homogene celote: folklorno in liberalizirano folklorno slovstvo, v Prekmurju rojene avtorje, ki le izjemoma pišejo tudi v narečju, ter književna dela, katerih dogajalni prostor je Prekmurje. Vesna Radovanovič pa je v svojem prispevku Motivi v Mislicah Ferija Lainščka te primerjala z motivi ljudskih pravljic in ugotovila, da se po svoji bogati izraznosti približajo ljudskemu slovstvu in klasičnim pravljicam.

Simpozij in zbornik sta dragocen vpogled v kulturne dosežke in dediščino, ki jo je zapustil Temlin in pozneje tudi drugi protestantski pisci. Ravno s pomočjo protestantskih piscev so se postavili temelji knjižnega jezika in tako kot je Primož Trubar pomemben za Slovence, je Temlin pomemben za Prekmurje. »Želim pa si,« je poudaril Geza Filo, »da mnoga spoznanja, ki so tudi na podlagi simpozija zbrana v tem zborniku, spodbudijo nova raziskovanja naše bogate dediščine, ki so jo zapustili protestantski pisci.«

Izvod Temlinovega Malega katekizma

Častni škof Geza Erniša je povedal, da so leta 2015 pri raziskovanju v Licejski knjižnici v Bratislavi in ob snemanju filma o Francu Temlinu odkrili izvod Temlinovega Malega katekizma. Dotlej je bilo znano, da naj bi obstajali le trije, eden je v Pokrajinski in študijski knjižnici, drugi v Bratislavi, eden pa naj bi bil, po nepreverjenih podatkih, v Nemčiji.

Kot nam je povedal Erniša, si želi, da bi tudi Evangeličanska cerkev na Slovenskem imela svoj izvod tega temeljnega dela za prekmurske protestante, zato si bodo prizadevali, da bi katerega pridobili. Oba izvoda Temlinovega Malega katekizma, ki ju hranijo v bratislavski knjižnici, eden ima tudi opombe, sta last tamkajšnje evangeličanske cerkvene občine, zato se bodo še letos skušali dogovoriti, da bi jim ti en izvod prodali.

- **Otroci dobili tudi knjižni darili. Vida Toš. Vestnik, Murska Sobota, leto LXX, št. 3, 18. januarja 2018, str. 32**

Ljutomerska bralna malha na Gornjem Seniku

V okviru projekta Ranljivi ranljivim, ki ga Ljutomerska knjižnica izvaja od lani, so obiskali učence in učitelje Dvojezične osnovne šole Jožefa Košiča na Gornjem Seniku

Bralna potovalna malha Splošne knjižnice Ljutomer se je tokrat odpravila na nekoliko daljšo pot kot po navadi in s seboj odpeljala več ljudi, ekipa knjižnice je namreč šla na obisk v Porabje.

V okviru projekta Ranljivi ranljivim, ki ga Ljutomerska knjižnica izvaja od lani, so obiskali učence in učitelje Dvojezične osnovne šole (DOŠ) Jožefa Košiča na Gornjem Seniku. Ljutomerčane so, kot so povedali, na DOŠ Gornji Senik prisrčno in toplo sprejeli, najprej ravnateljica Ildiko Dončec Treiber, nato pa je goste učitelj Nino Gumilar, pedagoški asistent, pospremil v zbornico, kjer so se dogovorili, kako izpeljati praviljično uro.

Knjižničarka Sandra Šömen, ki v Ljutomerski knjižnici izvaja praviljične ure že več kot deset let, je nastopila pred razredom učencev z nižje stopnje. Praviljično uro je razdelila v tri dele: po uvodni predstavitvi bralne malhe je otrokom predstavila tudi njeno vsebino, ki je bila prilagojena učencem dvojezične šole. Pred učenci so se zvrstile knjige z manj in bolj zahtevnimi besedili, primerne pouku na njihovi stopnji. Posebej zanimive so jim bile, kot so povedali otroci, tridimenzionalne slikanice. Nato so prisluhli dvema pravljicama. Prva, pripovedna in v stalnem vsebinskem dialogu z učenci, je bila namenjena prvo- in drugošolcem. Druga, zahtevnejša po izrazoslovju in zgodbi, je izzvala malce starejše učence. Sledile so besedne igre in uganke, ki so nad pričakovanjem spodbudile sodelovanje otrok s praviljičarko in projektom samim. Ob pomoči učiteljev pri ukvarjanju z dodatnimi prevedenimi besedili je učna ura prehitro minila. Odprte knjige ob zvonjenju so bile obljuba, da se spet kmalu srečajo z učenci.

Bralna potovalna malha Ljutomerske knjižnice se je od učencev DOŠ Gornji Senik poslovila s knjižnim darilom. Mlajši so dobili slikanico O dedu, ki je metle vezal, ki jo je izdala knjižnica sama, njen avtor je Srečko Pavličič, ilustrirala pa jo je akademska slikarka Katja Sudec. Večjim pa je bila namenjena zgodba o Prlekinjah, ki so v Jeruzalemu nekoč premagale Turke. Ta pripoved je, so povedali Ljutomerski knjižničarji, namreč svojevrstna zgodovinska vez med Ljutomerčani in porabskimi Slovenci.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Dobrodošli pri Slovencih v Porabju. Köszöntjük a Rábavidéki szlovéneknél. Marijana Sukič. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 2**

Ali ste opazili?

Ali ste vpamet vzeli, ka so en čas bile postavlene ráme za table vsepovedik pred našimi vasnicami, gde se staupi v našo (slovensko) krajino. Dapa bile so samo prazne ráme brezi tabel ali napisov. Te smo pa gnauk samo vpamet vzeli, ka v rame dejvajo lejpe farbaste table (dja sem najprvo tablo vidla pred Varašom, kak sem se pripelala s smeri Rábafüzes), na steraj piše v slovenskom pa vogrskom geziki: Dobrodošli pri Slovencih v Porabju/Köszöntjük a Rába-vidéki szlovéneknél. Kak smo o tom že pisali v ednom uvodniki lani, na žalost naše vesnice po cajtinaj pa televiziji vse bole tak omenjajo, kak če bi bile v krajini Órség. (Istina, ka bejdvej krajini – Órség pa Slovensko Porabje – spadata pod Nacionalni park Órség, dapa tau je drugo.) Če pišejo o Števanovcaj ali o Slovenski vesi, pišejo o Órségu, pa skurok nigdar nej o Porabji. Pa zaman se kakšna organizacija ali peršona gorprosi, ka bi tau vöpopravili, do tauga skurok nikdar ne pride.

Zatok se je že en čas delalo na tejm, ka naj bi se vsepovedik vösklale table, na steraj de jasno pisalo, ka je tau Slovensko

Porabje pa ka po tej vasnicaj živemo Slovenci.

Tau idejo si je vözbrodo naš kolega Karči Holec, gor sta jo prijali slovenski organizaciji pa slovenski generalni konzul v Monoštri, dapa brezi pomauči slovenske zagovornice Erike Köleš Kiss, stera je za tau spravila peneze pri Ministrstvu za človeške vire v Budimpešti, bi iz ideje nika nej gratalo.

Pa če je že ideja Karčijova bila, je tau tö na njem ostalo, ka naj vönajde, kakšne naj baujo table. Tau je nej léko delo bilau, vej pa po istini povedano v Porabji nejmamo nika takšno ejkstra, ka bi simboliziralo tau krajino, kak povejmo knežji kamen Koroško. Zatok se je odlaučo za stilizirane značilnosti naše krajine, kak so brgavge pa reka Raba, po steroy je krajina dobila imé. Pa za sonce, stero kaže tau tö, ka v toj krajini živejo lidgé toploga srca. Kak simbol pa ne fali ranč lipovo listke nej. Pa je vöodebrau fanjske farbe, nej kričeče, ka bi bile table prijetne (kellemes) za poglednit.

Vüpjamo, ka de dosta lidi, najbolje turistov, vpamet vzelo nauve table pa de se zamislilo, zakoj so je dali postaviti ali razmišlalo o tom, sto so tej, steri nas etak pozdravljajo. Pa če do že razmišlali, do nas mogauče steli spoznati tö.

- **Pripraviti trbej razvojni načrt Porabja. Silva Eöry. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 2-3**

Martin Ropoš o leti 2018

2018 de fontoško leto, tüdi zavolo toga, ka do mejseca aprila na Vogrskom parlamentarne volitve, na sterih do Porabski Slovenci pa leko volili svojoga zagovornika ali zagovornico v parlament. Državna slovenska samouprava (DSS) se na tau že zdaj pripravla. O tom, pa ške o drügi planaj, nam je neka več povedo predsednik DSS Martin Ropoš.

»Naš program smo, tak kak je tau navada, sprejeli že preminaučo leto. Na začetki toga leta moremo potrditi ške proračune naših narodnostnih institucij, tak ka zagotovimo peneze za njihovo delo. Vsevküper od rosaga za delovanje, tak državne kak drüghih naših samouprav, medijov in drüghih institucij v 2018. leti dobimo 450 milijonov forintov,« je povedo Ropoš in raztolmačo, ka de v letošnjom leti njihova skupščina mela najmanje osem djilešov, leko pa ka de jih, sploy zavolo volitev, ške neka več: »Na pobudo parlamentarnoga odbora za narodnosti se je konec preminaučoga leta malo vöminiu narodnostni zakon, nej pa se je spremeno volilni zakon. Mi smo se že začnili pripravlati na volitve narodnostnih zagovornikov in zagovornic. Državne samouprave, med njimi tüdi slovenska, majo pravico, ka postavijo narodnostno listo z minimalno tremi kandidati in določijo vrstni red kandidatov. Po tistom, ka jo skupščina potrdi, jo pošlje na državno volilno komisijo. Meseca aprila, gda do parlamentarne volitve, do tisti, steri so na volilnom narodnostnom sezname, leko volili narodnostno listo. Ne morejo voliti posamezne osebe, leko samo listo, tak ka de izvoljeni prvi na listi. Zadosta de že, če dobi lista en glas, pa de izvoljeni za zagovornika oziroma zagovornico. Mi škemo, ka bi bilo čimveč Slovincov, steri bi volili tau listo.«

Znamo, ka je na Vogrskom trinajst narodnosti. Zakoni so se zdaj telko vöminili, ka majo vekše, ena ali dve, priliko, ka (sploy če do enotni) ne izvolijo samo zagovornika liki tüdi rednoga poslanca, z glasovalno pravico, vej pa se je volilni prag znižo na približno deset gezero glasov. Lüstvo je bilou navajeno, ka so bile isto leto kak parlamentarne na gesen te ške lokalne volitve. Zdaj je malo nači, vej pa do té volitve drügo leto »Občine, lokalne narodnostne samouprave, pa tüdi državne samouprave, majo po nauvom petletni mandat,« je raztolmačo Ropoš in cujda, ka de DSS kak vzdrževalka obej porabski dvojezični šaul tüdi v letošnjom leti dosta pozornosti namenila šolstvi: »Veseli smo, ka smo lani podpisali petletno pogodbo za dodatno financiranje narodnostnih šaul. S tem smo staupili velki stopaj naprej. Tak kaže, ka do tej penezi pravočasno zagotovljeni. Najkesnej do konca februara se moremo tüdi odlaučiti, če kak vzdrževalci prejkvzememo ške dva narodnostna vrtca, na Dolenjom Seniki in v Sakalovcaj. Trenutno se kaže, ka naj bi sakalovskega prejkvzeli, za dolenjesejškoga pa ške ne vemo. S tem mamosta dosta dela, vej pa zakon zahteva, ka moremo s tistimi, steri so zdaj vzdrževalci, dosta vsega napraviti. Pauleg toga pa mo tau napravili samo te, če do zriktani tüdi penezi. Mi moremo v prvi vrsti napraviti vse, ka poskrbimo za tau, ka do tiste institucije, sterih vzdrževalci smo že zdaj, mele zadosta penez za nemoteno delovanje.« Pauleg penez za redno delo, DSS vüpa, ka de se tüdi v letošnjom leti najšlo neka forintov za investicije. Rosag je že konec lanskoga leta dau neka penez za obnavo streje na gorenjeseniški šauli. Té dela naj bi zgotovili do meseca oktobra: »Vüпам, ka tüdi iz letošnjoga proračuna ške dobimo neka dodatnih penez, sploy za Küharjevo spominske hišo, stero smo steli že lani obnoviti. Vöminiti škemo strejo in prenoviti zvünešnji tau slovenske zbirke.«

Martin Ropoš vüpa, ka de se v letošnjom leti uresničilo tüdi dosta tistoga, ka so lani novembra zapisali v zapisnik zasedanja mešane slovensko - madžarske manjšinske komisije.

Med najbolje fontoškimi nalogami je posodobitev cest v Porabji. »Tisto leto, gda so volitve, se po mojem vse malo zavleče, zatau ka trbej počakati na nauvo vlado. Radi bi, ka bi v tom leti staupili stopaj naprej in vidli, kakšne načrte ma Železna županija za razvoj porabske cestne infrastrukture,« ške pravi predsednik DSS, steri bi rad, ka bi se neka penez najšlo tüdi za zagon gospodarskoga združenja MURABA EGTC. Tau Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje, steroga steroga članici sta pouleg DSS in Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti ške občini Monošter in Lendava, naj bi obema regijama pomagalo priti do evropskih penez: »Trenutno sam ges predsednik toga združenja, steroga smo lani ustanovili. Zdaj v začetki je ške dosta administracije. Dobro je, ka je Madžarska dala že neka penez za delovanje združenja. Najbolje fontoško je, ka pripravimo in sprejmemo razvojni načrt Porabja, vej pa se brez toga nemo mogli prijavljati na razpise.«

V začetki 2018. leta bi Martin Ropoš vsen bralcon novin Porabje zaželo ške uspešno in zdravo nauvo leto: »Želem si tüdi dobrega sodelovanja z vsemi organizacijami, tüdi s tistimi iz matične domovine, s sterimi sodelüvlamo in škemo ške naprej dobro sodelovati, vej pa brez toga ne moreš kaj dosegnoti.«

- **Možnosti za študij slovenskega jezika v Sombotelu. Sodelavci Katedre za slovenski jezik in književnost. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 3**

Bliža se čas, ko se bodo morali srednješolci odločiti za študij na visokošolskih ustanovah. S predstavitvijo možnosti študija slovenščine na Slavističnem oddelku Savaria v Sombotelu jim želimo pri tej odločitvi pomagati.

Študij slovenskega jezika poteka v središču Železne županije že skoraj 40 let. Možnosti za vpis na študijski program ne nudimo le kandidatom z znanjem slovenskega jezika, temveč tudi začetnikom, ki želijo osvojiti jezik ter spoznati kulturo in književnost sosednje države.

Od februarja l. 2017 je Univerzitetno središče Savaria postalo sestavni del univerze ELTE v Budimpešti, kar za Sombotel pomeni nove izzive, obenem pa tudi nove možnosti. Katedra za slovenski jezik in književnost je bila ustanovljena z namenom, da bi usposabljala učitelje za porabske narodnostne šole. Z uvedbo bolonjskega sistema se je izobraževanje učiteljev nekoliko spremenilo, pred nekaj leti pa je z nedeljeno pedagoško smerjo ponovno dobilo velik poudarek. Tako danes obstaja možnost izobraževanja učiteljev 5+1, kar pomeni pet let študija ter eno leto prakse. Gre za dvopredmetni študij, slovenščina se lahko študira v kombinaciji z vsemi pedagoškimi smermi, ki obstajajo v Sombotelu.

Na naši katedri za študente, ki bi se želeli naučiti slovenski jezik in ga uporabljati na različnih področjih kulturnega, gospodarskega in političnega življenja, obstaja poleg pedagoške smeri še osnovna stopnja študija slovenščine (BA), ki traja tri leta. Z diplomom pridobljeno jezikovno znanje je enakovredno s srednjestopenjskim jezikovnim izpitom, vendar si študentje med študijem, za razliko od jezikovnega izpita, pridobijo dodatno znanje o slovenskem jeziku, književnosti in kulturi. Prednost tega študija je, da se kandidati zanj lahko odločijo tudi ob delu.

Na katedri smo pred nekaj leti pripravili in akreditirali še izpopolnjevalni študijski program, ki je namenjen izključno predmetnim učiteljem porabskih dvojezičnih osnovnih šol. Ta študij traja štiri semestre, celotni program je namenjen usposabljanju za izvajanje dvojezičnega pouka. Zavedamo se, da tudi na razredni stopnji dvojezičnih osnovnih šol ustreznega dvojezičnega učiteljskega kadra primanjkuje, zato smo že pripravili narodnostni del študijskega programa za razredni pouk, ki pa ga bomo akreditirali v bližnji prihodnosti.

Na pobudo slovenske parlamentarne zagovornice Erike Köles Kiss razmišljamo tudi o izvedbi jezikovnega programa za študente, ki se izobražujejo za vzgojitelje in vzgojiteljice na drugih ustanovah na Madžarskem.

Za študij slovenščine v Sombotelu torej obstaja kar nekaj možnosti, tako za kandidate z jezikovnim predznanjem kot za tiste brez njega. Če se želite slovenski jezik naučiti in ga uporabljati pri svojem delu, se odločite za enega od ponujenih študijev.

- **Stopinje 2018. Nove publikacije. Ernest Ružič. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 4-5** Izšlo so Stopinje 2018, tradicionalna publikacija, v kateri so objavljeni dogodki, povezani s Škofijo Murska Sobota. Bralce uvodoma nagovarja soboški škof dr. Peter Štumpf: »Nebeška Mati Marija hodi po naših stopinjah.« Po besedah, namenjenih predvsem vernikom, se škof večkrat dotakne aktualne teme, 100-letnice priključitve Prekmurja k matični Sloveniji. Slovesnosti bodo prihodnje leto, ko naj bi se spomnili »naših velikih duhovnikov in narodnih buditeljev iz Prekmurja in Prlekije (Franc Ivanoci, Jožef Klekl starejši, Matija Slavič, Franc Kovačič, Ivan Jerič), ki so zaslužni, da smo prekmurski Slovenci zopet doma v Sloveniji. Želim, da bi to praznovanje združevalo vse ljudstvo v naši škofiji. Omenjeni duhovniki niso bili družbeni prevratniki in nikakršni revolucionarji. Bili so svetniški duhovniki, ki so izgorevali za vero in dom. Pri tem neslovenskih prebivalcev Prekmurja niso podcenjevali ali zapostavljali, temveč so iskali načine, kako jih po priključitvi Prekmurja k matični Sloveniji še naprej nagovarjati v njihovem maternem jeziku in jih ohraniti povezane z matično domovino.« (Tu misli škof na prekmurske Madžare, ki so bili priključeni Sloveniji, kakor so ostali Porabski Slovenci na Madžarskem.)

Tudi v Škofovskih stopinjah Peter Štumpf izpostavi: »Praznovanje 100-letnice priključitve Prekmurja k matični Sloveniji zato ne more biti zgolj spominjanje in zahvaljevanje, temveč mora biti preverjanje, kako živeti in verovati skupaj danes in v prihodnje. Zaradi pomembnosti dogodka je Slovenska škofovska konferenca sprejela pokroviteljstvo obhajanja slovesne svete maše 17. avgusta 2019 v Beltincih. Vabljeni bodo vsi slovenski škofje in tudi škofje iz škofij, ki mejijo na soboško škofijo. Slovenska škofovska konferenca bo tudi pokrovitelj znanstvenega simpozija v oktobru 2019, ki ga pripravlja Inštitut za zgodovino na Teološki fakulteti Univerze Ljubljana.«

Temo priključitve nadaljuje dr. Stanislav Zver, ki uvodoma predstavi preteklost Slovenske krajine do 20. stoletja: »V drugi polovici šestega stoletja so se enako kot ob Savi in Dravi tudi ob Muri naselili Slovani, ki so bili skromen del mogočne narodne celote, vpete med alpske dežele, zahodno Madžarsko in med Črno, Egejsko in Jadransko morje. Kljub več ali manj skupnemu jeziku ni prišlo do formiranja skupne države, ampak je nastalo na tem področju več manjših držav, med njimi v 8. in 9. stoletju tudi slovenski kneževini Karantanija in Spodnja Panonija.« Avtor opisuje zgodovinsko pot v tem delu Evrope, tja do Blatograda - Zalavára. Od tu sta sveta brata Ciril in Metod v času kneza Koclja panonskim Slovincem posredovala vero. »Ko pa je papež Janez VIII. ustanovil novo nadškofijo pod Metodovim vodstvom, je bil njen sedež v letih 869 – 874 v Blatogradu. Z gotovostjo lahko trdimo, da je Metodova nadškofija pokrivala tudi ozemlje sedanje Škofije Murska Sobota.« Stanislav Zver predstavi tudi druga pomembna zgodovinska dejstva do prelomnega časa in vloge cerkve ter njenih posameznikov, župnikov, ki so bili hkrati pisatelji in narodni buditelji, pa škofov in drugih osebnosti, ki jih ni bilo malo. Razpravo sklene s poglavjem Pridružitve. Zapiše, da upanje res umira zadnje, »kajti končno je prišlo do prelomnega trenutka, ko je Pariška mirovna konferenca 1. avgusta 1919 z naknadnim sklepom vrhovnega sveta večino tistega prekmurskega ozemlja, kjer je bilo v tedanji Madžarski večinsko prebivalstvo slovensko, priključila novonastali državi Srbov, Hrvatov in Slovencev.« Avtor poudari, da je bil 17. avgusta velik shod v Beltincih, kjer se je zbrala 20-tisočglava množica, vojaška oblast pa je bila prenesena na civilno. V sklepnem delu Stanislav Zver poudari, da je »v septembru Beograd na željo Prekmurcev celotno Slovensko krajino dodelil slovenski upravi. Dokončna ureditev meje med Madžarsko in Slovenijo je bila postavljena s Trianonsko pogodbo 4. julija 1920. Žal je zunaj „zakoličbe“ ostalo Slovensko Porabje.«

Uvodnim stopinjam sledijo poglavja: Stopinje svetih, Škofijske stopinje, Stopinje duha, Oddaljene stopinje, Stopinje za mejo, Stopinje k tebi, Stopinje mladih, Stopinje srca, Jubilejne stopinje, Odhojene stopinje, Tiskane stopinje ter Tvoje in moje stopinje. Avtorji so pretežno iz cerkvenih krogov, pa tudi iz posvetnega življenja. Večinoma so pogosti sodelavci Stopinj, nekaj pa je tudi novih. Pesmi z nabožno vsebino objavljajo Judit Zágorec Csuka, Štefka Bohar in Stanislav Koštric, Miroslav Slana – Miros pa je avtor Legende o mlinarju in vodi iz pekla, Lojze Kozar ml. objavlja literarni odlomek Župnikova pot iz zapisa Srebrni deček.

Dr. Jožef Smej je napisal največ prispevkov, med katerimi sta tudi besedili v spomin Jožefa Ftičarja in dr. Antona Vratuše. Jože Ftičar je bil rojen v Gomilicah v Prekmurju (1930 - 2017). V Ljubljani je končal slavistiko in že med študijem v dolinskih vaseh zbiral narečno gradivo za Slovenski lingvistični atlas, ki ga je pripravljala Slovenska akademija znanosti in umetnosti in

pozneje še za Atlas slovenskih narečij. Bil je lektor, največ časa na Televiziji Slovenija. Vmes je pisal in prevajal iz madžarščine, pa tudi član uredniškega odbora Stopinj. »V zborniku je v narečnih zapisih mnogo let objavljaj zgodbe iz otroštva in mladostništva. To so bila prava in fiktivna pisma med nečakom in teto redovnico v Budimpešti. Te zapise je kasneje strnil v dve knjigi z naslovom Za nápršnjek vedrine. V njih je zaživel Prekmurje z vso sočnostjo svoje govornice«. V Stopinjah je objavil od leta 1980 celo vrsto prispevkov, med katerimi je posebej zanimiv članek „Dijaki soboške gimnazije v primežu vojne in okupacije“.

Z dr. Antonom Vratušo (1915 – 2017) se je Jožef Smej srečal že leta 1931. Opisuje skupno dijaško življenje v Murski Soboti, omeni študij slavistike, proučevanje narečja in poudari, da mu je zadnjih petnajst let zmeraj voščil za novo leto. Ena izmed voščilnic se je glasila takole: »„Bog vam daj srečno novo leto! Bog vam daj srečo, zdravje, veselje, obilje, kruha, vina, vsega zadovole, dušnoga zveličanja pa največ!“ Škof izpostavlja Vratušove misli: »Kar nočeš, da bi drugi tebi storil, glej, da ti nikdar drugemu ne storiš!« Sicer pa lahko preberemo v Stopinjah še več spominskih zapisov, tudi Marii Pozsonec, dolgoletni poslanki madžarske narodnosti.

O 70-letnici Pokrajinske in študijske knjižnice piše njen dolgoletni ravnatelj Jože Vugrinec, soboškega rabina Henrika Kiša pa predstavlja Franc Kuzmič.

V Stopinjah za mejo je objavljen pogovor s sombotelskim škofom dr. Jánosom Székelyem, ki je bil umeščen lani julija, slovesnosti pa se je udeležil tudi soboški škof dr. Peter Štumpf. Novi škof je na pisna vprašanja odgovoril tudi uredništvu Stopinj. Denimo zakaj se je odločil, da nagovori vernike tudi v slovenskem jeziku; povedal je: »V sombotelski škofiji živijo verniki slovenske, hrvaške in nemške narodnosti, pa tudi verniki romske narodnosti. Zdi se mi pomembno, da nagovorim vse narodnosti tudi v njihovem lastnem, maternem jeziku. Vsak človek občuti posebno bližino tistega, ki ga nagovori v njegovem maternem jeziku, v jeziku, v katerem nas je nagovarjala mati, v tistem jeziku, v katerem molimo, sanjamo, v katerem govorimo z najdražjimi.

Slovenci na Madžarskem živijo tu že iz časov pred prihodom Madžarov. Njihova kultura, tradicija, vera, človeškost so tudi naši zakladi, skupni zakladi naše skupne domovine. Zelo me veseli, da sem lahko pastir škofije, ki ima bogato in raznoliko kulturo, čudovito pokrajino in kraje ter še posebej enkratne ljudi, ki se držijo svoje kulture in tradicij.« Škof pohvali sodelovanje med škofijama, kar je v prid prekmurkim Madžarom in Porabskim Slovincem. Omenjen je tudi duhovnik Alojz Kozar, za katerega poteka postopek kanonizacije za Božjega služabnika, ki je bil krščen v župnijski cerkvi na Gornjem Seniku, med vojno pa je bil kaplan v Hosszúperesztegu pri Kőrmendu.

Če strnem: v Stopinjah 2018 je obilica zanimivih in raznolikih prispevkov, vrednih pozornosti bralcev v Porabju, Pomurju pa tudi širše v Sloveniji, zlasti, ko je govora o pripravah na počastitev priložitve 100-letnice Prekmurja matični Sloveniji.

• **Na Veselom večeri v vesi Selo. Klara Fodor. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 5**

Na pozvanje Humoristične gledališke skupine pa Drúštva pevcov Selo že od začetka mau leko špilamo svoje igre na zimskom Veselom večeri v Seli v Prekmurji. Naše igre v porabskoj rejči trno lepau vzememo tan živeči Slovenci pa tudi vogrski narod. Letos so že péto leto pripravili Veseli večer pa tau 5. januara v domanjom velkom gasilskom daumi. Zdaj nas je bilau 8 skupin, med njimi je ena oprvim v vogrskoj rejči špilala, šest v domanjoj slovenskoj rejči, med njimi je Nindrik indrik ZSM zašpilo igro Mikija Roša z naslovom Miss Porabja, ena je pa s svojim igranjem pa spejvanjom razveselila lústvo. Publika je vse pohvalovredna, nej samo zatau, ka je dvorana vsakšo leto nabito puna, liki zatau tü, ka svojo zadovolstvo z velikim ploskanjom pokaže pa tau prejk tri vöre, kakoli je vmes pauza, vsi vözdržijo do konca. V imeni nas igralcov organizatorom hvala za pozvanje pa za tau, ka nas furt tak lepau gora prijmajo, Slovenskoj zvezi, posaba Andreji Korpič za paut.

• **Nauvo štenjé za domanje Slovence. -dm-. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 6**

»Dar dati je dobro, depa dobiti je tö dobro. Zatok má Slovenska zveza že 27 lejt skrb na tau, ka lidam na konci leta pošle knjižni dar,« je začnila pripovedati sekretarka krovne organizacije Gyöngyi Bajzek, gda smo go pitali o nauvom Porabskom koledari za leto 2018. Letopis Slovincov na Madžarskom nosi tau imé od leta 2010, gda je grato njegvi urednik sodelavec novin Porabje Karči Holec.

Uredniki že duga lejta pomaga kalendare vkúpklasti sekretarka Gyöngyi, štera je tak dale gučala: »Vekši tau kalendara je napisani v domanjoj rejči, vejpa ga rédimo za naše porabske lidi, za tiste Slovence, šteri v krajini ali indrik po Vogrski živéjo. Vejmo, ka kalendar najbole starejšo lústvo šté, štero najbole porabsko rejč razmej. Donk pa se ne zapéramo: v letopisi mamó pisanja v bližanjoj prekmurskoj rejči, depa v knjižnom geziki tö. Tak se leko vsikši navči ništerne nauve rejči.«

Sodelavka urednika pravi, ka je za Slovensko zvezo važno, aj má eden letopis, v šterom leko domanji lidgé sodelujejo.

»Veseli pa smo, če nam kaj napišejo Slovenci iz Prekmurja, šteri vsikdar pošilajo svoja pisanja, pesmi ali novele.« Donk pa je nej léko nagučati lústvo. »Največ problemov mamó s tem, kak aj sodelavce dobimo za pisanje kalendara. Vsikšo leto gorpoiškemo lústvo s pismom ali je probamo osebno nagučati. Lani smo prošnjo nutdjali v novine Porabje tö, aj piše v kalendar vsikši, sto má volau pa energijo za tau. Vejpa itak, ka tü napišeš, ostane, za tiste mlade tö, šteri do za 40-50 lejt naprej djemali té letopise.«

Naši mlajši pa vnüki do z veseldjom listali fotokroniko, če de je brigalo, ka se je godilo v krajini, pravi sekretarka Gyöngyi.

»Vsakšo leto vödamo letopis pa kak se z lidami pogučavamo, vidimo, ka največ lústva fotokroniko gleda. Tam je na kratki dojnapisano, ka je bilau pa eške kejpi so cuj. Tisti Slovenci pa, steri nindrik daleč živéjo, leko vidijo svoje poznanice, svojo žlato ali krajino, gde so se naraudili pa gorrasli.«

Na prvoy strani letošnjoga kalendara vidimo stare lesene dveri, štere se opérajó v nauvo leto 2018. Urednik Karči Holec je je dojvzeu pri ednom starom rami v bližanji gorički Dolencaj. Njegva sodelavka Gyöngyi Bajzek pa nam je eške raztomačila, zakoj se té letopisi zovejo »kalendari«: »Če v cajti nazajpoglednemo, je lústvo že dugo melo kalendare, na šteraj so bili napisani mejseci pa dnevi. Človek pa je vseposedik nika cujnapiso: ka je tisti den delo ali kakšo vrejmen je bilau. Zatok je kalendar kak eden arhiv. Arhiviraš vse tisto, ka si delo, kak si premišlavo o vseféle delaj, kak si se čüto. Vse tau, ka je za tebé važno bilau. Tau pa v kalendari ostane za mlajši rod tö.«

Zveza Slovincov za vsikši božič nalečé kvalitetno literaturo v maternem geziki tö. Zdaj so leko tisti, šteri so nutplačali novine Porabje, v roké vzeli že 20. knige knjižne zbirke Med Rabo in Muro. Tau so kratke novele Milana Vincetiča, štere

se povežejo vküper v edno dugšo pripovejst z naslovom Luna na mejseci. Vse se godi v leti 1968, od 21. Avgusta - gda so tanki Varšavskega pakta (Varsói Szerződés) dojspotrli »sprtolejt v Pragi« na Češkoslovaškom - do 31. Decembra - gda je erični cug »Gorička Mariška « od slejdnjin pelo od Hodoša do Murske Sobote. Pred našimi očami se prikaže panauf v Stanjevci, gde vekši tau svoji dni preživéjo vsikdar čeden Ravnatel, vašutaš Jurka pa njegvi sin Milko. (V malom pojbiči leko spoznamo pisatela Milana Vincetiča samoga, šteri je biu rejsan sin slejdnjoga stanjevskoga »föjnika«, pa nas je na žalost lani na vöke zapüsto.) Zmejs se na panauf pripelajo pa od tistec odpelajo skrivnostni doktor geologije, češka deklica, vagabund z maurski šifto, gastarbajter z Dajčlanda pa vsefelé predstavniki oblasti (hatalom).

»Vincetič je prejk tistoga, ka je doživo kak pojbič, nutpokazo tiste cajte, steri so nej léki bili,« nam je začnila pripovejdati odgovorna urednica naši novin Marijana Sukič. »V Prekmurji, štero je slišalo k Jugoslaviji, je 'ljudska oblast' dostakrat prejkstaulpa tiste grajnec, stere bi nej smeja. Ništerni so brodili, ka če so nutri v partiji, so več vrejdni pa si leko več dopistijo kak liki prausni lidgé. Iz Vincetičovi novel leko spoznamo, kak so prekmurski lidgé na konci 60-i lejt 20. stoletja tisti jugoslovanski socializem doživeli pa preživeli.«

Če rejsan je pisatel o tistom cajti kritično piso, je biu tisti svejt donk njegvi, brodi Marijana. »Pri tisti pripovejstaj, štere je piso za naše novine pa rančtak pri etaj knjigaj, nam edno okau djauče, drügo pa se smeje. Vincetič je vsikdar tak cujstano, ka se je znau sebi ino lidam okauli sébe smejati. Z njegvi pisanj pa se čüti, ka je un té lidi donk rad emo. Cejla ta zgodovina, o šteroj je piso, je njegva zgodovina. Če rejsan se ma je nej vidlo, ka se je godilo, je znau, ka je tau eden taunjega samoga.« Kak dosta knjig v knjižnoj zbirki Med Rabo in Muro, so té knjige ranč tak »dvojezične«. Šestnajset novel, štere so vsikša ejkstra štorija, se pa donk vküper držijo, je na prekmursko rejč dojobrno Vincetič sam, prejk pa je je poglednila Marijana Sukič. »Vincetič má trnok lejpi dialekt, piše žmano domanjo rejč. Si veseli, gda novele štéš, tak glatko se štéjo. Istina je, ka je biu skoro edini med bole znanimi prekmurskimi pisateli, steri je biu vsikdar pripravleni, ka napiše, ali dojobrne pripovejsti v našo rejč. Zatok nam je trnok-trnok žau, ka smo mogli od njega slobaud vzeti.«

V Porabji, žau, nemamo takši pisatelov, šteri bi na gausti pa dosta pisali, zatok nam pomagajo avtori iz Prekmurja, tomači odgovorna urednica Marijana: »Če ti v domanjoj rejči nemaš dobre literature, začne tvoj gezik vömérati. Vsikdar menje rejči nücaš, zvekšoga tiste, štere so potrebne v künji. Če pa maš pisatele, šteri v tvojom geziki pišejo, uni se vsikdar trüdiyo, ka aj bi vse bole vöodebrane rejči najšli. S tem dobiš čütenje, ka je tvoj domanji gezik ranč telko vrejden kak drügi knjižni geziki. Ka se ga nej trbej sramovati, ka ga nej trbej tanjasti. Liki malo mogauče več gučati pa pisati v tom geziki. Dosta vse kaj se leko v našoj rejči napiše, leko bi bili gizdavi nanga.«

- **Prekmurščina je fejst melodičen gezik. Silva Eöry. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 7**

Vida Toš - novinarka novin Vestnik

Vida Toš, stera je gor rasla v vesnici Vitomarci, je fejst povezana s Prekmurjom. Duga leta je živela v Murski Soboti, gé je kak novinarka začnila delati pri Murskom vali, zdaj pa dela pri novinaj Vestnik. V Prekmurji je tüdi svojoga življenskoga partnera, Matjaža Korenjaka, s sterim tri mlajše mata, spoznala. Tüdi prekmurski gezik ji ne dela velikih problemov.

»Z Matjažom si tüdi zdaj, gda smo se preselili v mojo rojstno ves, ške furt prekmursko pogučavleva. Z deco pa gučim po knjižno, tak je bilou že v Murski Soboti. Moja mama, stera se je v Slovenske gorice preselila iz Haloz, je bila leranca in je z menov od malih naug gučala v knjižnom geziki, nej v narečji. Ges sam znala, ka mo se mi selili, zatau sam brodila, ka je baukše, ka se mlajši navčijo knjižni gezik. Zdaj, gda smo prišli na Štajersko, so zatau v vrtci in šauli nej meli nikši problemov. Znajo pa tüdi prekmursko, sploj najstarejša, Tara, stera je dve leti odila v Soboti v osnovno šaulo, ona tüdi guči, mlajšiva, Tisa in Tim, pa samo razmita. Zdaj že vsi, najbolje pa sin, tüdi po štajersko vlečejo,« pove Vida Toš in cujda, ka je prekmurščina fejst melodičen gezik, zatau se ga je tüdi tak brž navčila: »Tüdi mi v Slovenskih Goricaj poznamo ü-je, zatau san se ges sigurno ležej navčila prekmursko kak pa kakšen Dolenjec ali Gorenjec.«

Gda je bila ške dete, so jo vsi zvali Vidka, tau pa zatau, ka je tüdi njeni mami ime Vida, pa so jivi te leži razložili: »Zdaj, ka sam po 18 lejtaj prišla živet domau, me dosta lidi pa zove Vidka. Vsakši den se vozim v Mursko Sobotu, v službo. Zdaj, gda mam avtocesto je tau malo več kak 20 minut, tak ka brž pridem. Prvih deset let sam delala na Murskom vali, zdaj pa sam na Vestniki. Po očovi smrti in po tistom, ka je mama šla živet v dom starejših v Radence, smo obnavili moj rojstni ram in se lani preselili v Vitomarce.«

Osnovne šaule se ne spominja rada, sploj štrtoga razreda nej, vej pa jo je te mama včila. Tak se je večkrat zgaudio, ka ji je doma pravla »tršica«, v šauli pa mama: »Nej je bilou fajn, vej pa je bila ostra leranca. Gda je nišče nej znau, sam mogla furt ges biti na redi, ka odgovarjam. Če sam nej bila vrla, sam bila Vida, ovak pa me je tüdo ona zvala Vidka.« Po tistom, ka je zgotovila gimnazijo na Ptujji, se je v Ljubljani vpisala na Fakulteto za družbene vede, na smer novinarstvo: »Ka mo tau študerala sam se odlaučila zatau, ka me je bilou furt straj pogučavati se z lidmi, sploj s tistimi, stere sam nej poznala. Ovak sam bila brblava. Vsi so se fejst čüdüvali, ka sam šla tau študérat. Gda sam zgotovila študij, sam napisala dve prošnji za delo, na novine Večer in na radio Murski val. Prvi me je pouzvo urednik Murskoga vala Marjan Dora, in tak sam prišla te v Mursko Sobotu.«

Gnesden nega več telko držin, ka bi mele več kak dva mlajša. Vida pravi, je med njenimi pajdaši več takši kak ona, ka majo tri ali več dece. »Tüdi ges mam brata in sestru, tak ka sam furt stela meti več dece. Nej je tak lejko pauleg službe, pa ške ramo smo zdaj posodablali, pa živali mamu, tak ka mam furt kakšno delo. Ram je velki, tak ka majo mlajši vsakši svojo ižo. Več trbej pucati, kak prva, gda smo živeli v stanovanji v Murski Soboti, ali lepau je živeti na vesi, v naravi. Tak ka sam vesela, ka dejo vö, se špilajo z mačkami in ne sedijo samo pred računalnikom,« pravi sogovornica, stera že od malih naug ma rada živali, tak ka zdaj v Vitomarcaj majo tri mačke, dve vodni želvi in trij ribe v akvariji, mlajši pa bi radi meli ške psa.

»Ges mam ške en velki beteg. Rada küpüjen knjige, stere te na mojoj nočni omarici čakajo, ka mo jih preštela. Včasi kakšno v rokau vzemem, samo ka sam preveč zmantrana, ka bi preštela več kak neka strani. Pomalek se daleč pride. Pride čas tüdi za tau,« raztolmači Vida Toš, stera rada tüdi kaj dobroga sküja, sploj pa speče, tüdi torte, takše malo načiše, raznoraznih oblik. Pravi, ka se gnesden dosta tanačov najde na interneti, tak ka leko spečeš torte raznoraznih oblik, od žoge do traktora, konja, pujse Pepe in tak ta dale. Če bi mela ške kaj cajta, bi se pa vključila tüdi v kulturno življenje na vesi, vej pa sta včasi njeniva oča in mati vodila raznorazne skupine, od gledališnikov do tamburaškoga orkestra: »Zovejo me, naj se jim

pridružim, pa jim pravim, ka bi rada bar malo cajta ške posedela na svoji terasi in knjige štela. Pravim jim, ka sam jim tri nazaj prpelala, njih ponučajte. In čerki rejsan že plešeta pri otroški folklorni skupini, mali ške nešče, on zdaj rajši nogomet špila, pa pri gasilcaj je.«

- **Plan programov. Klara Fodor, predsednica. Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 10**

Drūštva porabski slovenski penzionistov za leto 2018

pondejek, 8. januar

Seja/djilejš predsedstva v Slovenskom daumi v Monoštri.

januar-februar

Računalniški tečaj (számítógépkezelői tanfolyam) na Osnavni šauli Széchenyi v Monoštri.

nedela, 11. februar

VARAŠKA SLOVENSKA FAŠENSKA POVORKA z veselim programom v Monoštri v soorganizaciji/ s pomočtjauv vesi Sakalauvci pa Drūštva penzionistov Rogašovci. Vcuj do pomagali DU Šalovci-Hodoš, ljudski godci Gorički padaši pa Vinski bratje.

pondejek, 12. februar

Seja/djilejš predsedstva v Slovenskom daumi.

nedela, 4. marciuš

VOLILNI OBČNI ZBOR/Volilni velki djilejš v gledališči v Monoštri.

Forum s slovensko zagovornico Eriko Köleš Kiss.

Kulturni program, sodeluje Drūštvo penzionistov Rogašovci.

velki petek, 23. marciuš

Predvūzemska prauška-križna paut, stero pripravi ves Sakalauvci.

srejda, 28. marciuš

Babica pripovejda: indašnje vūzemske šege za gorejnjeseniške šaulare v Hiši jabolk na Gorejnjom Seniki.

Rokodelska delavnica: vūzemske okraske do delali mlajši s pomočtjauv Iluške Časar Dončecz pa Margite Korpič.

marciuš-apriliš

S pomočtjauv svetovalke za narodnostne porabske šaule mag. Valerije Perger do nas šaulardje v Prejkmurji tadale včili »**Kak nōjcamo računalnik**« (internet, pošta, facebook).

...apriliš

V sprtolejšnji akciji »**Za naš čisti varaš**« Civilnoga foruma mo varaški mlajši penzionisti letos tū brali smetke.

četrtek, 5. apriliš

Kulturna delavnica: pevski zbor našoga drūštva de se pripravlo z domanjimi pesmimi na program etnologinje Marije Kozar.

pondejek, 9. apriliš

Predavanje, pripovejdanje etnologinje Marije Kozar »**Življenje naši starcov v naši domanji nautaj**«, stere nam naš pevski zbor ta spovejva tū.

V sodelovanji pedagoške svetovalke mag. Valerije Perger **Srečanje s prejkmurskimi pisateli** Dauma penzionistov Beltinci.

pondejek, 23. apriliš

Za dobro zdravdje na Vzorcni kmetiji na Gorejnjom Seniki Spoznavanje vertivanja, turističnoga življenja na kmetiji Kak leko živemo zdravo? Pripravlali mo zdravo djesti. Gibanje: pejška paut, fitnes, z biciklinom se leko vozimo Kak vertiva, ka vse pauva, kakšne stvari, živino ranijo mladi na kmetiji. Turistično delo na kmetiji.

pondejek, 30. apriliš

Varaški penzionisti mo pomagali Civilnoma forumi pri postavljanji **májpana**/baur za 1. majuš.

majuš, juniuš

Paversko delo po indašnjom: sadili pa okapali mo tikvi v Varaši.

petek, 18. majuš

Seja/djilejš predsedstva v Hiši jabolk na Gorejnjom Seniki.

Babica pripovejda: naši penzionisti do pripovejдали gorejnjseničkim šaularom svoje življenjske zgodbe.

Gastronomska delavnica z mlajši.

torek, 5. junij

Izlet v ednom dnevi v stare varaše **Sopron pa Kőszeg**. Srečanje z v Soproni živečimi Porabskimi Slovenci.

pondejek, 18. juniuš

Pejški zopodimo z domanjimi mladimi dva brga »Rigo« pa »Fordjanin« v Otkauvci.

...juliuš

Mednarodna rokodelska delavnica v soorganizaciji Zveze društev upokojencev Slovenije v Slovenskem domu v Monoštru.

nedela, 26. avgustuš ali 2. september

Gledališko srečanje porabski pa prejkmurski gledališki skupin v Sakalauvci v sodelovanji vesi Sakalovci.

Gastronomska delavnica z domanjimi mladimi držinami. Piknik, veselica.

...september

Poglednemo si **ijrašnjo tradicionalno trgatev/szüret** v Kőszegi.

augustuš-september-oktober

Paversko delo po indašnjom (pucanja tikvi, dola spucamo pa gora skopamo njivo).

pondejek, 24. september

Démo k **sveti meši**, stero dá slūžiti ves Sakalauvci na obletnico toga, ka so té dén postavili gora vōposvejtleni križ.

pondejek, 8. oktober

Sveta meša v Slovenskoj vesi s slovenskim gospaudom Štefanom Ščomenekom **za vse pokojne člane** Društva porabski slovenski penzionistov.

ponedelek, 15. oktober

Mali izlet v Prekmurje: Trejzovo sénje v Murski Soboti. Srečanje s murskosoboškimi penzionisti.

Pojbičev mlin pa oljarna v Gornji Petrovci.

torek, 16. oktober

Seja/djilejš predsedstva v Slovenskom daumi.

...oktober

Kukarčo mo brali pri našoj vertinji Ireni Dančecz v Slovenskoj vesi pa kukarčno lupinje za delavnice.

ponedelek, 12. november

Za baugšo zdravdje na Den diabetesa po svejti (14.11.) Predavanje/pripovedanje doktora za cukerni beteg.

Gastronomska delavnica s pomočtjauv vertinj Društva penzionistov Puconci pa Društva diabetes Monošter.

četrtek 15. pa pondejek 19. november

Kulturna delavnica: pevski zbor našoga društva se pripravlja na adventni koncert društva.

četrtek 22., petek 23. november

Rokodelska delavnica v Slovenskom daumi v Monoštri.

Živi adventni vejnci s pomočtjauv Marte Steinmetz, **papirnate rauže** s pomočtjauv Ane Ropoš pa Iluške Časar Dončecz na vejnce, s sterimi okrasimo križe v porabski vasnicaj.

nedela, 25. november

Srečanje na konci leta »**PRIČAKOVANJE ADVENTA V PORABJI** « v Slovenskom daumi v Monoštri s sodelovanjem mlajšov.

Adventni koncert, babica pripovedja, gastronomska delavnica, razstava

...december

Lőjpanja tikvini guščic v Varaši.

sobota, 1. december

Križe v porabski vasnicaj okinčamo s svojimi adventnimi vejnci.

Miklaušovo srečanje v sodelovanji Društva penzionistov Rogašovci pa gorejnjeseniške sekcije Društva porabski slovenski penzionistov v Hiši jabolk na Gorenjom Seniki.

ponedelek, 10. december

Delovno kosilo predsedstva.

Skauz leta:

1. Za porabsko kulturo pa materno rejč delamo v naslednji skupinaj: FS penzionistk, gledališka Nindrik-indrik pa DUO Fodor, Ljudski pevci Gorejnji Senik, Mešani PZ Avgust Pavel, Cerkevni zbor Števanovci ZSM, Slovenski cerkevni zbor v Monoštri pa pevski zbor društva.

2. Naše penzionistke s svojim delom gora držijo stare indašnje meštrije – papirnate rauže, ejglani prčeci, pletenje cejkarov pa drūgi delov iz kukarčnoga lupinja, vőšivanje prčecov – , pa se vzemejo za moderno delo tū, kak okraske iz kukarčnoga lupinja, ejglani vūzemski pa božični okraski, vūzemski okraski iz cvōrna ptd. Vodijo delavnice pri drūgi organizacijaj tū, pa vőpostavlejo na razstavaj.

3. Odimo na slovenske pa dvojezične kulturne, cerkevne, literarne, likovne programe porabski slovenski organizacij.

4. Kak verniki odimo k slovenskim mešam.

5. Privauščimo si novine Porabje, poslőšamo varaški slovenski radio, gledamo oddajo Slovenski utrinki.

6. Naša najvejša doužnost je, ka se Slovenci med seov pogučavamo v domanjoj rejči, če je mogaučno v svoji držini pa na tau probamo motivirati mladino.

7. Organizacije in posamezniki, s sterimi smo povezani ali aktivno vkūper delamo letos: Društvo penzionistov Rogašovci, Šalovci-Hodoš Murska Sobota pa Puconci, Ljudski muzikanti Gorički padaši, Slovenska samouprava v Somboteli, ves Sakalauvci, Osnauvna šaula Gorejnji Senik, Slovenska zveza, Erika Kőleš Kiss, slovenska zagovornica, pedagoška svetovalka za slovenske šolė Valerija Perger, Zveza društjev upokojencev Slovenije, Generalni konzulat RS Monošter, Civilni forum , Klub diabetes pa Društvo penzionistov v Monoštri.

Predsedstvo si gora drži pravico, ka plan programov po potrejbi skauz leta leko sprmeni.

- **Spoštovani volivci slovenske narodnosti! Porabje, Monošter, 18. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 3, str. 12**

Državna slovenska samouprava lahko na parlamentarnih volitvah l. 2018 postavi narodnostno (slovensko) listo.

Na narodnostni (slovenski) listi lahko kandidira vsak volivec slovenske narodnosti.

Tisti, ki bo na narodnostni listi dobil mandat, bo v madžarskem parlamentu zastopal interese slovenske narodnosti bodisi kot poslanec bodisi kot narodnostni zagovornik.

Če Vi ali Vaša organizacija poznate osebo, ki bi omenjeno nalogo – torej primerno zastopanje interesov slovenske narodnosti – lahko opravljala in bi kandidaturo tudi sprejela, Vas prosim, da nas obvestite do 2. februarja 2018 po telefonu: 06-94/534-024 ali po e-naslouu: samouprava@slovinci.hu

Vse nadaljnje informacije dobite pri naši organizaciji.

Državna slovenska samouprava

Mladina

- Predvolilna kampanja, ki poteka na hrbtu sirskega begunca /Peter Petrovčič. – št. 2, 12.01.2018, str. 10-11
- Kazni za romske starše /Peter Petrovčič. – št. 2, 12.01.2018, str. 11
- Zastoj : levica ima skrbi /Janko Lorenci. – št. 2, 12.01.2018, str. 17
- Ogenj in bes : kako vemo, da Bela hiša razpada – in Trump tudi /Marcel Štefančič jr. – št. 2, 12.01.2018, str. 34-37

- Pesek, pepel, kri. Beg. /Erik Valenčič. – št. 2, 12.01.2018, str. 42-44

Reporter

- Igor Kršinar. Slovenci na seznamu srbskih poveljnih pobojev. Reporter, št. 3, 15.1.2018, str. 10
- Biserka Karneža. Pritožba Romov zaradi spremembe naslova. Reporter, št. 3, 15.1.2018, str. 12
- Igor Kršinar. Titova seja smrti. Reporter, št. 3, 15.1.2018, str. 18-22
- Biserka Karneža. Pribežališče za Ahmada. Reporter, št. 3, 15.1.2018, str. 38-39
- Rado Pezdir. Kam beži kapital KB1909? Reporter, št. 3, 15.1.2018, str. 40-41
- Ivo Žajdela. Partizanski pomori Romov (1.). Reporter, št. 3, 15.1.2018, str. 58-60

Periodične publikacije – kazala

- **INFOLIST „SKUPNOST“ - Skupnost koroških Slovencev in Slovenk, Celovec**
<http://www.skupnost.at/sl/infolist.html>
- **Migracijske i etničke teme, IMIN / Institute for Migration and Ethnic Studies, Vol. 33, No. 2, Kolovoz 2017.**
<http://hrcak.srce.hr/met>
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=15445